

Hanna Paavilainen

LAPSEN EDUNVALVOJAN OSAAMINEN

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Hyvinvoinnin edistämisen koulutus (ylempi amk)

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Hanna Paavilainen	Sosionomi (ylempi AMK)	2021
Opinnäytetyön nimi		
Lapsen edunvalvojan osaaminen		62 sivua 3 liitesivua
Toimeksiantajat		
Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy, Socom Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy, Xamk		
Ohjaaja		
Miia Heikkinen		
Tiivistelmä		
<p>Tämän opinnäytetyön aiheena oli lapsen edunvalvojan osaaminen. Lapselle tulee määrätä edunvalvoja niissä tilanteissa, joissa hänen huoltajansa ei puolueettomasti kykene hänen etuaan valvomaan. Tällaisia tilanteita ovat huostaanotto prosessi tai rikosasian hoitaminen. Tutkimuksessa selvitettiin, millaista osaamista lapsen edunvalvojan koulutus antoi sen käyneille ja millaista osaamista koulutukselta jäätin kaipaamaan. Lisäksi selvitettiin, millaisena vastaajat näkivät oman roolinsa edunvalvojina sekä millaisena he kokivat lasten kanssa työskentelyn.</p> <p>Tämä opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, johon aineisto kerättiin sähköisen kyselyn avulla. Vastaajina olivat lapsen edunvalvojan koulutuksen käyneet ja lapsen edunvalvojana työskentelevät. Aineisto koostui 31 edunvalvojan vastauksista. Tutkimuksen teoreettisen viitekehityksen muodostivat käsitteet osaaminen, lapsen edunvalvonta sekä lapsen edunvalvontaan liittyvät prosessit. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysia käyttäen.</p> <p>Lapsen edunvalvojana työskenteleminen vaatii monialaista ja moniammatillista osaamista. Lapsen edunvalvojan koulutus ei yksinään riitä tuomaan työn vaatimaa osaamista, vaan edunvalvojalla on hyvä olla pohjakoulutus tai työkokemusta lastensuojelutyöstä. Edunvalvojana työskentelevän on tunnettava prosessit, joissa työskentelee. Edunvalvojan on tunnettava myös lakeja tai ainakin tiedettävä, mistä tarvittaessa löytää oikeat lakipykälät hoidossaan olevaan prosessiin. Edunvalvojalla on oltava hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä taito työskennellä lasten, myös erityistä tukea tarvitsevien lasten, kanssa. Edunvalvoja on tärkeässä roolissa lapsen asioita hoitaessaan. Edunvalvoja on se, joka puolueettomasti tuo lapsen äänen ja mielipiteen esille lasta koskevilla prosesseilla.</p> <p>Vaikka edunvalvojat kokivat saaneensa koulutuksen ja oman työnsä kautta paljon osaamista, koulutusta toivottiin lisää kertaus- tai täydennyskoulutuksen sekä vertaistapaamisten muodossa.</p>		
Asiasanat		
lapsen edunvalvoja, osaaminen, koulutus, lastensuojeluprosessi, rikosprosessi, sisällönanalyysi		

Author	Degree	Time
Hanna Paavilainen	Master of Social Services	2021
Thesis title		
The Knowledge of Child Protection Guardians		62 pages 3 pages of appendices
Commissioned by		
The Center of Expertise on Social Welfare in South-East Finland, Socom South-Eastern Finland University of Applied Sciences, Xamk		
Supervisor		
Miia Heikkinen		
Abstract		
<p>The subject of this master's thesis included the skills and knowledge of child protection guardians. A child needs a guardian in circumstances where their parents cannot objectively supervise their best interest. Such circumstances include the process of taking the child into custody or handling criminal processes. The main purpose was to survey what kind of knowledge the child protection guardian training gave to the participants and what kind of knowledge the participants still wished to have gained. The additional purpose was to survey how they saw their role as child protection guardians and how they felt working with children.</p> <p>This thesis was a qualitative research. The data was gathered using an online survey aimed at those who had been trained as child protection guardians and for those working as such. The data consisted of the answers of 31 child protection guardians. The theoretical framework of this thesis consisted of knowledge, child protection guardianship and the processes that it includes. The data was analysed using content analysis.</p> <p>Working as a child protection guardian requires multidiscipline and multi-professional knowledge. The child protection guardianship training does not offer all the knowledge that the work requires. Instead, the guardians should have education or experience in working in child protection. The guardians must be familiar with the processes they work in, as well as the laws, or at least they need to know where to find the laws they need in the processes. Guardians must have communication skills, and they must be able to work with different people and especially with children, also those with special needs. A child protection guardian has an important role working with the child's affairs. The guardian is the one who objectively brings forward the child's voice and opinion in their own processes.</p> <p>Even though the child protection guardians felt that the training they got was good and that they had plenty of knowledge through their work, they wished for more training in forms of recap, supplement training or peer meetings with other child protection guardians.</p>		
Keywords		
Child guardian, knowledge, training, child protection process, criminal process, content analysis		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OSAAMINEN.....	7
2.1	Osaaminen ja asiantuntijuus.....	7
2.2	Lapsen edunvalvojan osaaminen	9
2.3	Lapsen edunvalvojan koulutus	9
3	NÄKÖKULMIA LAPSEN EDUNVALVONTAAN	10
3.1	Lapsen edunvalvonta	10
3.2	Lapsen osallisuus edunvalvonnassa	13
3.3	Lastensuojeluprosessi	17
3.4	Lapsen edunvalvonta lastensuojeluasiassa	22
3.5	Rikosprosessi	23
3.6	Lapsen edunvalvonta rikosprosessissa	24
4	LAPSEN EDUNVALVOJANA TYÖSKENTELEMINEN	26
4.1	Työskentely lapsen kanssa.....	27
4.2	Työskentely maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa	30
4.3	Työskentely erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa	31
4.4	Lapsen kanssa työskentely rikosasioissa	33
5	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTUS	33
5.1	Arvioinnista ja arviointitutkimuksesta	34
5.2	Tavoite ja tutkimuskysymykset	35
5.3	Tutkimusote ja aineistonkeruu	35
5.4	Aineiston analyysi.....	37
5.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	40
6	ANALYYSIN TULOKSET KÄSITEKARTTOINA.....	42
7	LAPSEN EDUNVALVONTA EDUNVALVOJIEN NÄKÖKULMASTA.....	48
7.1	Lapsen edunvalvojan rooli	48
7.2	Lapsen edunvalvojalta vaadittava osaaminen	49

7.3	Toivottu osaaminen	51
7.4	Lapsen edunvalvojana toimiminen.....	53
7.5	Lisä- tai jatkokoulutus	53
8	POHDINTAA	54
	LÄHTEET	57
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Yhä useammalle lapselle haetaan edunvalvojaa edustamaan häntä huoltajan sijaan joko lastensuojelu- tai rikosasiassa. Edunvalvoja valvoo puolueettomasti lapsen edun toteutumista näissä prosesseissa ja työskentelee lapsen kanssa. Edunvalvojana työskentelevältä vaaditaan paljon erityisosaamista, myös moniammatillista osaamista. Ristiriitaista kyllä lapsen edunvalvojan pätevydestä ei ole olemassa erityissäännöksiä. Holhoustoimilain mukaan edunvalvojaksi voidaan määrätä henkilö, joka tehtävään soveltuu ja joka on suostunut sen ottamaan vastaan. Lapsen edunvalvojaksi esitetyn täytyy kyetä puolueettomasti arvioimaan lapsen etua. (Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442; THL 2019/2020.) Lapsen edunvalvoja työskentelee vain alle 18-vuotiaiden lasten kanssa. Tässä opinnäytetyössä käytetään sanaa lapsi, sillä lastensuojelulain mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiaista ja nuorena 18–24-vuotiaista (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

Kävin Lapsen edunvalvoja koulutuksen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa (jäljempänä Kyamk) keväällä 2017 ja muutaman kuukauden päästä koulutuksen suorittuani aloin työskennellä lapsen edunvalvojana. Ennen koulutuksen suorittamista en ollut juuri kuullut lapsen edunvalvojista, enkä ollut tällaisiin myöskään törmännyt lastensuojelulaitoksessa työskennellessäni. Koulutuksen käytyäni pohdin, että haluaisin perehtyä lapsen edunvalvontaan vielä lisää ja opinnäytetyön kirjoittaminenkin kävi mielessä, vaikka en tuolloin vielä ollutkaan tutkinto-opiskelijana. Aloitettuani YAMK-opinnot ajatus jatkoi itämistään ja kun opettajakin samaa aihetta ehdotti, oli valinta selvä. Lapsen edunvalvonnasta on aiempia opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia, jotka ovat keskittyneet edunvalvonnan koordinaatiomalliin (Haikara 2018), edunvalvojen henkiseen kuormittavuuteen ja sosiaaliseen tukeen (Eloranta 2015), sosiaalityöntekijöiden näkemykseen edunvalvojen roolista (Soikkeli 2019), koulutuksen mallinnukseen (Rämä & Solje 2015) tai lapsen osallisuuteen ja kuulluksi tulemiseen (Uppman 2016). Lapsen edunvalvojan osaamisesta ei löytynyt vastaavanlaisia, joten yhdessä työn tilaajien kanssa päätimme valita aiheeksi sen.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, millaista osaamista Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (jäljempänä Xamk) ja Kaakkois-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus Socomin (jäljempänä Socom) järjestämä lapsen edunvalvojan koulutus tuottaa ja millaista osaamista koulutukseen osallistuneet olivat vielä kaivanneet lisää oman kokemuksensa tai lapsen edunvalvojan työn vaatimusten perusteella.

2 OSAAMINEN

Nyky-yhteiskunta asettaa jatkuvasti kasvavia vaatimuksia työntekijöille ja siten myös koulutukselle. Työntekijöiltä odotetaan monipuolista ammattitaitoa, syvää osaamista ja osaamisen jatkuvaa uudistamista, elinikäistä oppimista sekä kykyä muutokseen. Ratkaisevaa on yksilön kyky tunnistaa osaamisensa ja markkinoida sitä työnantajalle ja asiakkaille. Työntekijöiden osaamiseen kuuluvat alasta riippumatta muun muassa joustavuus, oma-aloitteisuus, ennakointikyky, visiointikyky, tiedon- ja ajanhallinta sekä monenlainen sosiaalinen osaaminen. Yhtä lailla työnantajan on kyettävä tunnistamaan ja tunnustamaan erilaista osaamista, etenkin silloin, kun rekrytoidaan ihmisiä tehtäviin, joilla ei ole selkeitä osaamis- tai kelpoisuusvaatimuksia. (Kaskinen ym. 2010, 12, 14; Lehtonen 2020.) Luvussa 2 määritellään tämän opinnäytetyön kannalta keskeinen käsite, osaaminen.

2.1 Osaaminen ja asiantuntijuus

Osaaminen on asiantuntijuutta ja asiantuntijuus osaamista. Yksilön tiedot, taidot, osaaminen ja kokemukset yhdessä luovat perustan asiantuntijuudelle. Sitä kuvataan myös kognitiivisena kompetenssina, jota voidaan tarkastella yksilön kokemukseen ja osaamiseen perustuvina kehittymisen tasoina ja vaiheina. Pääkomponentteina asiantuntijuudessa ja osaamisessa ovat praktinen, formaalinen ja metakognitiivinen tietämys, jotka edustavat välttämättömiä ja toisiinsa täydentäviä tietämyksen ja osaamisen puolia. (Happo & Lehtelä 2015.)

Praktinen eli käytännöllinen osaaminen on hankittu tekemisen kautta ja on siksi helposti sovellettavissa todellisissa tilanteissa. Siinä ovat mukana myös persoonallinen kokemus ja arvot. Praktinen osaaminen on niin sanottua hiljaista tietoa (tacit knowledge), jota on vaikea kuvata sanoin. Se voi usein jäädä tiedostamatt-

tomaksi, kun yksilön päätöksenteko on automatisoitunutta. *Formaalinen* eli teoreettinen osaaminen on käsitteistä ja malleista muodostuvaa, luonteeltaan julkista ja yleispätevää tietoa, joka on hankittu lukemalla tai kuuntelemalla. Lisäksi siihen liittyvät ilmiöiden käsitteellistäminen ja syvällinen ymmärtäminen. Formaalin tieto toimii tarttumapintana praktiselle tiedolle. *Metakognitiivinen* osaaminen taas liittyy aina yksilön omaan toimintaan ja toiminnan ohjaukseen ja siten eroaa sekä praktisesta että formaalisesta osaamisesta. Siihen kuuluvat yksilön itsesäätely ja korkean asteen ajattelun taidot. Metakognitiivinen osaaminen tarkoittaa sitä, että yksilö osaa hallita ja säädellä omaa toimintaansa saadakseen tehtävän suoritetuksi. Siinä on olennaista myös oman toiminnan reflektointi ja siksi se on kiinteä osa sekä praktista että formaalista osaamista. (Happo & Lehtelä 2015.)

Lapsen edunvalvojat työskentelevät usein lastensuojelutyössä sosiaalityöntekijöinä, sosiaaliohjaajina tai lastensuojelulaitosten ohjaajina. Heille on työkokemuksen myötä kertynyt paljon edellä mainittua hiljaista tietoa, jota voidaan kutsua myös intuitioksi. Intuitiivinen ajattelu on välitöntä ja tiedostamatonta. Sen vastakohtana puolestaan on rationaalinen eli tietoinen ajattelu. Tietoinen ja tiedostamaton ajattelu muodostavat yksilön ajatteluprosessin. Intuitiota ovat assosiaatiot, vaistot, alitajuinen toiminta, opitut tavat (esimerkiksi mieltymykset ja inhot) sekä automatisoituneet taidot. Intuitio tuottaa siis sellaista tietoa, jota ei saa päättelämällä, mutta joka kuitenkin käytännössä nivoutuu päättelyyn. Päättely ja intuitio kulkevat käsi kädessä ja niiden yhteistyötä tarvitaan, etenkin luovuutta vaativissa tehtävissä, sillä ilman intuitiota ei synny mitään uutta. (Raami 2016, 17–21.)

On kuitenkin tärkeää erottaa yksilön arjessa käyttämä tunnepohjainen intuitio asiantuntijuudesta. Asiantuntijan intuitio pohjautuu pitkään oman alan koulutukseen ja työkokemukseen ja vaatii siten erilaisia tiedollisia rakenteita. Älykäs intuitio onkin tärkeä osa asiantuntijan tietotaitoa. Tietotaitoon sisältyvät myös henkilökohtaisen kokemuksen ja oppimisen myötä syntyneet tiedot ja taidot, jotka nekin toimivat asiantuntijuuden pohjana. Asiantuntija osaa käsitellä omaa tietämystään käsitteellisemmällä tasolla sekä ylittää yksittäisten tapausten ja kokemusten rajat. (Raami 2016, 83–84.)

2.2 Lapsen edunvalvojan osaaminen

Erityissäännöksiä lapsen edunvalvojan pätevyydestä ei ole. Edunvalvojaksi voidaan määrätä tehtävään soveltuva henkilö, jos kyseinen henkilö siihen antaa suostumuksensa. Ennen edunvalvojaksi määräämistä arvioidaan paitsi tehtävän laajuutta ja laatua, myös edunvalvojaksi esitetyn taitoa ja kokemusta suhteessa niihin. On tärkeää, että henkilö, jota edunvalvojaksi on esitetty, kykenee puolueettomasti lapsen etua valvomaan. Vain lapsen asioihin perehtynyt asiantuntija, asianajaja tai muun lainopillisen koulutuksen saanut henkilö voi toimia edunvalvojana lastensuojeluasiassa. (Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2015.)

Lapsen edunvalvojan osaaminen koostuu edunvalvojakoulutuksen lisäksi aikaisemmasta kokemuksesta sekä yleisestä perehtyneisyydestä edunvalvojan tehtäviin. Tehtävä on vaativa ja huomiota on siksi kiinnitettävä koulutukseen. Edunvalvonnan aikana tehdyt päätökset sekä itse edunvalvonnan vaikutukset voivat olla lapsen elämässä ratkaisevia. Lapsen edunvalvojalla on oltava osaamista paitsi edunvalvonnasta yleensä, myös lastensuojelu- ja rikosprosesseista. Hänen on osattava työskennellä lapsen kanssa siten, että lapsi on osallisena omassa prosessissaan ja hänen mielipiteensä tulee kuulluksi. Edunvalvojalta vaaditaan erityistä osaamista, sillä työ sisältää toimimista monimutkaisissa ja moniammatillisissa viranomais- ja asiantuntijaverkostoissa. (Heikkilä ym. 2018, 37–38.)

2.3 Lapsen edunvalvojan koulutus

Lapsen edunvalvojatoimintaa on edistänyt Pelastakaa Lapset ry yhdessä kuntien ja muiden viranomaisten kanssa. Edunvalvojatoiminnan taustalla on lastensuojelun edunvalvojahanke (2005–2012), joka oli Pelastakaa Lapset ry:n, Ensi- ja turvakotien liiton, Nuorten ystävien sekä SOS-Lapsikylän yhteinen Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) rahoittama hanke. Lapsen edunvalvojan koulutus on syntynyt tämän hankkeen aikana. Koulutus järjestettiin aluksi Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmeniassa. Palmenian yhteistoimintaneuvottelujen myötä koulutuksen pääkouluttaja irtisanottiin, ja kun koulutus oli Palmeniassa päättymässä, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos tiedusteli silloisen Ky-

amkin mahdollisuuksia aloittaa koulutus. Kymk antoi luvan alkaa suunnitella koulutusta. Myös Socomilla oli tarvetta saada pysyvyyttä Kymenlaakson alueella. Kymkistä oltiin yhteydessä Poliisiammattikorkeakouluun (jäljempänä Polamk), josta saatiin yhteistyökumppani koulutuksen järjestämiseksi. Ensimmäinen lapsen edunvalvojan koulutus järjestettiin Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa keväällä 2016 osana ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon vapaasti valittavia opintoja. (Pelastakaa Lapset ry 2020; Suikkanen-Malin 2020.)

Kyamkin yhdistyttyä Mikkelin ammattikorkeakoulun (Mamk) kanssa 1.1.2017 syntyi Xamk, jonka myötä vapaasti valittavien opintojen raamit muuttuivat. Tämä tarkoitti muutosta myös lapsen edunvalvojan koulutuksen järjestämisessä. Koulutus siirtyikin vapaasti valittavista opinnoista täydennyskoulutukseksi, jolloin se saatiin selkeämmin kohdennettua. Vastaavaa koulutusta ei ole ollut muualla. Seinäjoelle oli suunniteltu koulutus järjestettäväksi, mutta osallistujia ei sinne tullut riittävästi. (Suikkanen-Malin 2020.)

Lapsen edunvalvojan koulutus koostuu neljästä osa-alueesta: lapsen etu lapsen edunvalvonnassa, lapsen edunvalvonta lastensuojeluprosessissa, lapsen edunvalvonta rikosprosessissa ja lapsen edunvalvojana toimiminen. Kouluttajina toimivat Xamkilta VTL, yliopettaja Tuija Suikkanen-Malin, joka on itsekin toiminut lapsen edunvalvojana vuodesta 2009 alkaen, Socomilta lastensuojelun edunvalvonnan koordinaattori Marjukka Heikkilä ja Polamkilta VT, OTK, lapsirikosten rikosprosessin asiantuntija Satu Rantaeskola. (Suikkanen-Malin 2020; Xamk 2020.)

3 NÄKÖKULMIA LAPSEN EDUNVALVONTAAN

Luku 3 tarkastelee lapsen edunvalvontaa, lapsen osallisuutta yleisesti ja lapsen edunvalvonnassa. Luvussa käsitellään myös lastensuojelu- ja rikosprosessit sekä edunvalvonta näissä prosesseissa.

3.1 Lapsen edunvalvonta

Alaluku 3.1 tarkastelee lapsen edunvalvontaa työ- ja toimintaympäristönä, joka asettaa työn tekemiselle erilaisia vaatimuksia. Lastensuojelun edunvalvojan hanke on ollut vaikuttamassa siihen, että lastensuojelulaissa on nykyisin oma

pykälänsä (22 §) lapsen edunvalvonnalle. Hankkeessa oli mukana oikeuslaitoksen, sisäministeriön hallinnanalain sekä sosiaalipalvelujen toimijoita. Hankkeen aikana kehitettiin lapsen edunvalvonnan käytäntöjä ja toimintamalleja yhdessä alueiden ja kuntien kanssa ja tätä kautta syntyneitä tietoja hyödynnettiin edunvalvonnan sähköisen oppaan toteuttamiseen sekä lapsen edunvalvoja -koulutuksen luomiseen. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) on vuoden 2014 alusta lähtien koordinoinut lastensuojelun edunvalvojatöitä, mutta Pelastakaa lapset ry on edelleen mukana lapsen edunvalvojatöiden valtakunnallisissa kehittämisverkostoissa. (Niskala ym. 2010, 5–7; Pelastakaa Lapset ry 2020.)

Kuva 1. Lapsen edunvalvoja lastensuojelun päätöksenteossa (Heikkilä ym. 2018, 88; THL 2019/2020)

Edunvalvojaa haetaan aina tiettyihin tehtäviin. Lapsen edunvalvojan toimivalta määritellään käräjäoikeuden päätöksessä. Edunvalvojan tehtävä voi olla laaja tai rajattu ja sen kesto voi vaihdella lyhyestä hetkestä useisiin vuosiin. Lapsen tai hänen huoltajansa oman puhevallan käyttöön tai heidän asianosaisasemaansa edunvalvojan hakeminen ei vaikuta. Lapsen edunvalvojalle eivät myöskään siirry lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävät. Joitakin huoltajalle kuuluvia oikeuksia suhteessa lapseen edunvalvojalle kuitenkin siirtyy.

Kuva 1 havainnollistaa, että edunvalvoja määrätään edustamaan lasta ja arvioimaan lapsen etua sekä käyttämään lapsen puhevaltaa silloin, kun huoltaja on estynyt. (Heikkilä ym. 2018, 87–88.)

Edunvalvojamääräys on aina sidottu henkilöön. Edunvalvojan tehtäviä voi hoitaa vain se, joka käräjäoikeudesta on määräyksen tehtävään saanut. Tästä päätöksestä käyvät ilmi edunvalvojan tehtävät sekä määräyksen kesto ja laatu. Edunvalvoja voi aloittaa työnsä vasta, kun on saanut käräjäoikeudelta edunvalvojan määräämistä koskevan päätöksen, joka määrittää hänen tehtävänsä ja toimivaltansa. Edunvalvoja käyttää lapsen puhevaltaa siinä asiassa, johon hänet on päätöksessä määrätty. Hänen on myös hyvä tietää, kuinka paljon muita toimijoita lapsen kanssa työskentelee, jotta voi suhteuttaa oman toimintansa muiden työskentelyyn. Lisäksi hänellä on oikeus saada luettavakseen tai nähtäväkseen lasta koskevat viranomaisasiakirjat, kuten lastensuojeluasioissa asiakassuunnitelmapalaverieissa laadittavat muistiot tai rikosasioissa esitutkimateriaalit. (Heikkilä ym. 2018, 89; Heikkilä 2019b.)

Lapsen edunvalvonta voi päättyä eri tavoilla. Kun edunvalvonnan tarvetta ei enää ole, voi käräjäoikeus lakkauttaa hakemuksesta lapsen edunvalvojan tehtävän. Tämän hakemuksen voi tehdä joko lapsi itse tai edunvalvoja. Muutoin edunvalvonta päättyy, kun tehtävä on suoritettu tai prosessi, johon edunvalvoja on määrätty, päättyy. Edunvalvonta päättyy luonnollisesti silloin, kun lapsi tulee täysi-ikäiseksi. Toistaiseksi prosessiin määrätty edunvalvoja voi hakea vapautusta tehtävästä, jos tarvetta edunvalvojalle ei enää ole. Käytännössä tämän vapautuksen käräjäoikeudelta hakee sosiaalitoimi. Edunvalvoja voi myös hakea tuomioistuimelta vapautusta tehtävästään, jos hän ei sitä syystä tai toisesta voi enää hoitaa. Tällaiseen hakemukseen on hänen liitettävä selvitys syistä, joiden perusteella hän vapautusta tehtävästä hakee. (Heikkilä ym. 2018, 89.)

Edunvalvontatehtävä päätetään lapsen ja muiden yhteistyötahojen kanssa suunnitellusti ja lapsiystävällisesti. Lapselle luovutetaan edunvalvontatehtävän aikana syntynyt materiaali. Materiaali voidaan arkistointisäädösten puitteissa liittää lapsen sosiaalitoimen asiakirjoihin. Lapsen edunvalvoja saattaa joutua myös kirjoittamaan selvityksen edunvalvontaprosessista, etenkin silloin, kun kyseessä on pieni lapsi. Edunvalvoja kirjoittaa lapselle selvityksen, jossa hän kertoo edunvalvontaprosessin kokonaisuudessaan. Tämän selvityksen voi liittää

lapsen asiakirjoihin, jotka hän halutessaan saa täysi-ikäisenä luettavakseen. Näin lapsi voi tulla tietoiseksi ajanjaksosta, jolloin hänelle on määrätty edunvalvoja. Lapsilähtöisesti ajatellen edunvalvoja voi jättää selvitykseen omat yhteystietonsa siltä varalta, että lapsi tulevaisuudessa haluaa lisää tietoa elämäntilanteestaan. Lapsellekin voi antaa mahdollisuuden antaa palautetta edunvalvojalle ja arvioida tehtyä edunvalvontatyötä. Tästä palautteesta on hyvä keskustella lapsen kanssa, jottei jäisi mitään epäselvyyksiä. (Heikkilä ym. 2018, 90.)

Kaakkois-Suomessa lastensuojelu- ja rikosasioihin liittyvää lapsen edunvalvontatoimintaa koordinoi Socom, paitsi Kymenlaakson sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä (Kymsote), myös Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä (Eksote) alueella. Socomilla lapsen edunvalvonnan koordinaattorin tehtäviin kuuluu ylläpitää lapsen edunvalvojen rekisteriä, välittää edunvalvoja lastensuojelu- ja rikosprosesseihin, toimia yhteyshenkilönä eri toimijoiden välillä lapsen edunvalvontaan liittyvissä asioissa sekä tukea edunvalvoja (esimerkiksi työnohjaus). Koordinaattorin tehtäviin kuuluu edellä mainittujen lisäksi edunvalvojakoulutuksen järjestäminen sekä erilaisten työkokousten tai työpajojen järjestäminen yhteistyössä kuntayhtymien, koulutusorganisaatioiden tai valtakunnallisten toimijoiden kanssa. (Socom 2016.)

Muualla Suomessa tapahtuvasta lapsen edunvalvonnan koordinaatiosta löysin ainoastaan Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikön, joka koordinoi Satakunnassa lapsen edunvalvontatoimintaa. Yksikön kautta saatavat edunvalvojat ovat käyneet lapsen edunvalvojakoulutuksen. (Porin kaupunki s.a.)

3.2 Lapsen osallisuus edunvalvonnassa

Osallistumisella tarkoitetaan ihmisen konkreettista mahdollisuutta vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon, osallisuudella puolestaan laajempaa kokemusta siitä, että todella on mukana omaa elämäänsä koskevissa asioissa. Osallisuuteen kuuluu myös oikeus olla osallistumatta. Perinteisesti lasta koskeva päätöksenteko on katsottu kuuluvan aikuisille, mutta lapsen hoivaa ja huolenpitoa koskevissa asioissa lapsen osallisuudella on tärkeä merkitys. Lapsi pääsee osallistumaan itseään koskevan, oman etunsa mukaisen ratkaisun aikaansaamiseen. Lapsella on oikeus osallisuuteen sekä perheessä että julkisen vallan toiminnassa ja päätöksenteossa. (Toivonen 2017, 119–120.)

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (jäljempänä LOS) on ihmisoikeussopimus, joka koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Tämä sopimus on maailman laajimmin ratifioitu YK:n ihmisoikeussopimus. Sopimuksen ratifioineet valtiot sitoutuivat muuttamaan lakinsa ja toimintansa niin, että ne vastaavat lapsen oikeuksien sopimusta. Suomessa LOS tuli voimaan vuonna 1991, kaksi vuotta sen jälkeen, kun se oli hyväksytty YK:n yleiskokouksessa. Suomen lisäksi suurin osa maailman valtioista ratifioi LOSin jo 1990-luvulla. 2000-luvulla sen ratifioivat Serbia, Itä-Timor ja Montenegro ja 2010-luvulla Palestiina, Etelä-Sudan ja Somalia. Yhdysvallat on ainoa maa, joka ei ole sopimusta ratifioinut. Maailman muuttuessa jatkuvasti myös lapsen oikeuksien sopimusta kehitetään edelleen. Siihen on liitetty kolme lisäpöytäkirjaa: 1) lasten osallistuminen aseellisiin konflikteihin, 2) lapsikauppa ja lasten hyväksikäyttö prostituutiossa ja pornografiassa ja 3) valitusoikeus. Suomi on ratifioinut nämä kolme lisäpöytäkirjaakin. (Suomen Unicef 2020; United Nations 2020.)

Jonathan Todres (2013) on kiertänyt ympäri maailmaa tutkiessaan lasten oikeuksia ja toteaa, että LOSin avulla on saatu positiivisia muutoksia lakeihin ja käytäntöihin sekä lapsiin kohdistuviin asenteisiin. LOSin ratifioineet maat ovat vahvistaneet lakejaan, jotka liittyvät lasten terveyteen, oikeuteen käydä koulua ja oikeuteen elää vapaasti. Yhdysvalloissa lait ovat monelta on myös LOSin kanssa yhteensopivia, ja osa LOSin sisällöstä, kuten uskonnonvapaus, onkin tullut Yhdysvaltojen ehdotuksesta. Tästäkään huolimatta Yhdysvallat ei ole sopimusta ratifioinut. (Todres 2013, 1–2).

Pääsääntöisesti lapsen huoltaja edustaa lasta tätä koskevissa asioissa ja voi myös käyttää lapsen puhevaltaa. Huoltajan tehtävänä on siis lapsen edun valvominen ja hänen tulee toimia niin, että lapsi tulee kuulluksi. Huoltajan on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Kun lapsen huoltaja ei puolueettomasti kykene lapsena etua valvomaan, voidaan lapselle määrätä ulkopuolinen *edunvalvoja*. Lapsen huoltaja ei voi puolueettomasti lapsensa etua valvoa silloin, kun hänen oma etunsa on ristiriidassa tai saattaa joutua ristiriitaan lapsen edun kanssa. Tällaisia tilanteita ovat sellaiset, joissa huoltajaa tai hänelle läheistä henkilöä epäillään lapsen pahoinpitelystä tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai tilanteet, joissa huoltaja ei oman ter-

veydentilansa tai mielenterveyden häiriön vuoksi kykene lapsensa etua valvomaan. Lapsen edunvalvoja tarkastelee tilannetta lapsen näkökulmasta, selvittää hänen mielipiteensä ja toivomuksensa, määrittää hänen etunsa ja toimii sen mukaisesti. (Saastamoinen 2010, 71–72.)

Lapsen edunvalvonnassa on kyse juuri aiemmin mainitusta lapsen oikeudesta osallisuuteen, oikeudesta tulla kuulluksi ja ilmaista mielipiteensä itseään koskevissa viranomaistoimissa. Keskeistä edunvalvonnan näkökulmasta on vaatimus siitä, että lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omassa asiassa. Jokaisella lapsella on myös oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja ikätasoisesti vaikuttaa itseään koskevien asioiden hoitamiseen. Lapsi on aina asianosainen itseään koskevissa asioissa ja siksi lapsen näkökulma on aina huomioitava. Lapselle on kerrottava kaikista häntä koskevista toimenpiteistä ja hänen mielipiteensä näistä toimenpiteistä on selvitettävä. Lastensuojelulain 4. pykälässä puhutaan lapsen osallisuudesta. Tähän kuuluvat lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen, lapsen puhevallan käyttö ja oikeus edunvalvojan. (Lastensuojelulaki 4. §; Saastamoinen 2010, 65; Heikkilä ym. 2018, 28; THL 2019/2020.)

Lapsen mielipide on selvitettävä aina ennen päätöstä huostaanotosta ja sijaishuoltoon sijoittamisesta, sijaishuollosta tai huostassapidon lopettamisesta. Lapsen mielipide on selvitettävä myös silloin, kun on selvää, ettei lapsi aio sitoutua valittuun tukitoimenpiteeseen tai valittu tukitoimenpide on osoittautunut toimimattomaksi ennen vaihtoehtoisten tukitoimien järjestämistä. Lapselle täytyy selkeästi kertoa, miten tukitoimia aiotaan toteuttaa sekä millaisia, joko lasta itseään tai koko perhettä koskevia, tavoitteita tukitoimilla halutaan saavuttaa. Lapsen mielipiteen selvittäminen on välttämätöntä, kun arvioidaan lapsen etua. Lapsen toivomukset ja mielipide on siis selvitettävä lastensuojelua toteutettaessa ja samalla huomioitava lapsen ikä ja kehitystaso. Lapsen mielipidettä selvittäessä on toimittava hienovaraisesti ja vältettävä tarpeetonta haittaa lapsen ja hänelle tärkeiden ihmisten välisille suhteille. Vain silloin, jos lapsen mielipiteen selvittäminen on ilmeisen tarpeetonta tai aiheuttaisi vaaraa lapsen terveydelle tai kehitykselle, voidaan lapsen mielipide jättää selvittämättä. Mielipiteen selvittämisen yhteydessä lapselle ei myöskään saa antaa sellaisia tietoja, jotka voivat hänen kehitystään vaarantaa tai jotka ovat vastoin hänen etuaan. Lapsen mielipiteen voi siis jättää selvittämättä vain, jos lapsella on todellisiin syihin perustuva tarve

erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 20. §; Aula 2011, 27; Araneva 2016, 188–189, 191.) Kun lapsen mielipidettä selvitetään, on Saastamoisen (2010, 68–69) mukaan huomioitava seuraavat asiat:

- Lapsella on oltava mahdollisuus aidosti ja vapaasti ilmaista oma käsityksensä asiasta.
- Lapsen on tiedettävä, mitä varten ja missä asiassa hänen mielipidettään selvitetään ja mihin tarkoitukseen tietoja käytetään.
- Lapsella on oikeus olla ilmaisematta mielipidettään.
- Lapsen ja hänelle tärkeiden ihmisten väliset lojaliteettiristiriidat voivat vaikuttaa lapsen mielipiteeseen.
- Lapsen mielipide täytyy selvittää tavalla, joka on lapselle mahdollisimman turvallinen ja positiivinen.

Lapsen edunvalvojan työhön ja osaamiseen kuuluvat sääntelyn ymmärtäminen ja hallinnollinen osaaminen prosesseista. Edunvalvoja siis tietää, että lapsen mielipiteen selvittäminen ja *lapsen kuuleminen* on syytä erottaa toisistaan. Yli 12-vuotiaalle lapselle täytyy varata tilaisuus tulla kuulluksi häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa hallintolain (6.6.2003/434) 34 pykälän mukaisesti. Lapsen kuuleminen on pääsääntö, mutta joissakin hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa kuuleminen voidaan jättää suorittamatta. Asianosaiselle lapselle toimitetaan hallintolain 36 pykälän mukaan kuulemisen kohteena olevat asiakirjat alkuperäisinä tai jäljennöksinä. Lapselle voidaan myös varata tilaisuus tutustua asiakirjoihin muulla tavoin, mutta viimeistään kuulemisen yhteydessä. Lasta voidaan kuulla tuomioistuimessa henkilökohtaisesti, mikäli se on välttämätöntä asian ratkaisemisen kannalta. Lapsen on kuitenkin tähän itse suostuttava, eikä kuulemisesta saa aiheutua hänelle haittaa. Jos lapsi ei kuulemiseen suostu tai siitä aiheutuu hänelle ilmeistä haittaa, ei kuulemistä voi suorittaa. Esimerkiksi huostaanoton valmistelun aikana asianosaisille on varattava tilaisuus todisteelliseen kuulemiseen. Tämä kattaa sekä vastentahtoiset että suostumukseen perustuvat huostaanotot. Kuulemiskutsu annetaan kirjallisesti ja se voidaan antaa joko henkilökohtaisesti tai lähettää virkakirjeellä tai saantitodistuksella. Ellei tätä kirjettä noudeta, voidaan tieto antaa myös haastemiehen kautta. Ilmoitus on lähetettävä niin, että asianosaiselle jää riittävästi aikaa antaa selvityksensä. Kuulemistilaisuus on luottamuksellinen, ja kuulemiskertomukseen kirjataan läsnä-

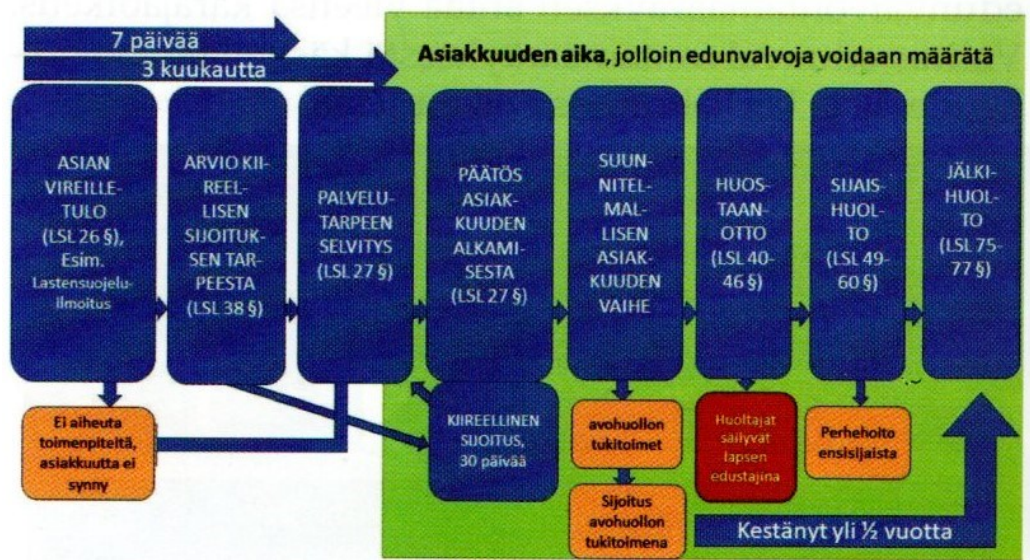
olijat sekä asiat, jotka kuultava haluaa tuoda esiin. Asianosaisilla on oikeus ottaa avustaja tai asiamies mukaan kuulemistilaisuuteen. Lapsella voi olla mukanaan vaikkapa perheen tunteva henkilö. Kuulemiskutsussa tulee mainita se, että jos asianosainen ei saavu kuulemistilaisuuteen, asia voidaan ratkaista häntä kuulematta. (Hallintolaki 6.6.2003/434; Saastamoinen 2010, 69–70; Heikkilä ym. 2018, 108–109; THL s.a.)

Yleisellä tasolla *lapsen puhevallan käyttäminen* tarkoittaa oikeutta laittaa asia vireille hakemuksena tai vaatimuksena. Oikeuteen käyttää puhevaltaa sisältyy myös oikeus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä aina, kun on kysymys jostakin henkilöä itseään koskevasta asiasta. Lisäksi oikeuteen käyttää puhevaltaa sisältyy oikeus saada asiasta valituskelpoinen päätös. Lastensuojeluasiassa tämä tarkoittaa yleensä lastensuojeluviranomaisen antamaa hallintopäätöstä ja rikosprosessissa käräjäoikeuden antamaa tuomiota. Näistä puhevallan käyttäjällä on aina oikeus tehdä valitus. Yli 12-vuotiaalla lapsella on oikeus erikseen käyttää omaa puhevaltaansa huoltajansa tai muun laillisen edustajansa ohella itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapsi ja huoltaja voivat kumpikin käyttää puhevaltaansa omista lähtökohdistaan. Alle 12-vuotiaan lapsen asioissa hänen huoltajansa yleensä käyttää hänen puhevaltansa. (Lastensuojelulaki 21. §; Saastamoinen 2010, 71; Heikkilä ym. 2018, 32.) Lapsen puhevalta sisältää Saastamoisen (2010, 71) mukaan seuraavat oikeudet:

- oikeus tehdä etuutta ja palvelua koskeva hakemus
- oikeus tulla todisteellisesti kuulluksi ennen päätöksentekoa
- oikeus saada tieto tehdystä päätöksestä ja muutoksenhakumahdollisuudesta
- oikeus itsenäisesti hakea muutosta viranomaisen tekemään päätökseen.

3.3 Lastensuojeluprosessi

Lastensuojeluasioissa työskentelevän edunvalvojan on tunnettava prosessi, jossa työskentelee. Kuvassa 2 on esitetty lastensuojeluprosessi ei vaiheineen ja avaan seuraavaksi vaiheita tarkemmin.

Kuva 2. Lastensuojeluprosessi (Heikkilä ym. 2018, 52)

Lastensuojeluprosessi alkaa *palvelutarpeen arvioinnista*, jota on edeltänyt lastensuojeluilmoitus. Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, jolla on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista, kuten lapsi itse, hänen vanhempansa, naapurinsa, läheisensä tai muu henkilö, joka on lapsesta huolissaan. Ilmoitusvelvollisuutta näillä ihmisillä ei kuitenkaan ole toisin kuin monien tahojen työntekijöillä, joilla se sisältyy virkavastuuseen. Ilmoitusvelvollisia tahoja ovat sosiaali- ja terveydenhuolto sekä näiden palvelujen tuottajat, varhaiskasvatus, opetustoimi, opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa tarjoava yksikkö, nuorisotoimi, poliisitoimi, Rikosseuraamuslaitos, palo- ja pelastustoimi, hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö, seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta, vastaanottokeskus, Tulli, Rajavartiolaitos, ulosottoviranomainen sekä Kansaneläkelaitos. Jos työskentelee joissakin näistä joko vakituisena, määräaikaisena tai sijaisena, on siis velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen. Ilmoitusvelvollisuus on myös silloin, jos on luottamustoimessa tai toimeksiantosuhteessa joissakin näistä tahoista tai jos työskentelee vastaavissa tehtävissä itsenäisenä ammatinharjoittajana. (THL 2020a.)

Palvelutarpeen arviointi on tehtävä viipymättä sen jälkeen, kun asia on tullut vireille lastensuojeluilmoituksen kautta. Arviointi täytyy aloittaa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asia on tullut vireille. Arvioinnin on oltava valmiina viimeistään kolmen kuukauden kuluttua. Palvelutarpeen arvioinnin yhteenvedo sisältää kaikki asiakkuuden toimenpiteet ja suunnitelmat. Jos palvelu-

tarpeen arviointi johtaa lastensuojelun asiakkuuteen, on tämä yhteenveto tarkistettava säännöllisin väliajoin asiakassuunnitelmapalaverissa. Palvelutarpeen arviointi voi kuitenkin olla tarpeetonta, mikäli on selvää, että lapsi on välittömässä vaarassa. Tällöin hänelle voidaan järjestää kiireellistä sijaishuoltoa vastaavan sosiaalityöntekijän päätöksellä. Hän päättää sekä kiireellisen sijoituksen alkamisesta että sen päättymisestä. Kiireellinen sijoitus voi kestää enintään 30 vuorokautta, mutta sitä voidaan jatkaa ilman erillistä päätöstä toiset 30 vuorokautta, mikäli kiireellisen sijoituksen aikana on hallinto-oikeudelle tehty hakemus lapsen huostaanotosta ja sijoituksesta. (Heikkilä ym. 2018, 54–55.)

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tehdään *suunnitelmallisen asiakkuuden vaiheessa* asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelmapalaverissa suunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen, huoltajien, lapsen muiden edustajien, lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien sekä muiden lapsen huoltoon osallistuvien henkilöiden kanssa. Asiakassuunnitelmaa tarkistetaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa. Se sisältää palveluja ja tukitoimia, jotka perustuvat hallintopäätöksiin ja ne edellyttävät kaikkien lapsen puhevaltaa lastensuojeluasiassa käyttävien suostumusta. Asiakassuunnitelma tehdään sekä avohuollossa, sijaishuollossa että jälkihuollossa olevalle lapselle ja nuorelle. Hyvin tehty asiakassuunnitelma ohjaa lastensuojelutyötä. (Heikkilä ym. 2018, 57–58; THL 2021.)

Asiakassuunnitelma pyritään siis laatimaan yhteistyössä asiakkaan kanssa. Joskus voi tilanne olla sellainen, että asianosaiset vastustavat asiakassuunnitelman tekemistä tai eivät muutoin halua siihen osallistua. Tämä ei kuitenkaan estä asiakassuunnitelman laatimista, vaan se tehdään edellä mainitusta huolimatta. Vaikka asianosaiset eivät asiakassuunnitelmassa olisikaan yhtä mieltä kaikista asioista, tulee eriävät näkemykset kuitenkin siihen kirjata. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa asiakassuunnitelman tekemisestä, mutta mukana voi olla muitakin lastensuojelun työntekijöitä, kuten sosiaaliohjaajia. Asiakassuunnitelmasta yleensä käyvät ilmi vastuuhenkilöt. Asiakassuunnitelmassa tulee olla myös arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteisiin pyritään pääsemään. (THL 2021.)

Ennen mahdollista sijoitusta tai huostaanottoa lapselle ja hänen perheelleen tarjotaan *avohuollon tukitoimia*. Lastensuojelun tavoitteena on auttaa lasta ja

perhettä. Päätaavoite on, että lapsi voisi asua perheensä kanssa omassa kodissaan. Joskus tulee eteen sellaisia tilanteita, joissa avohuollon tukitoimet saatavat tulla kyseeseen. Avohuollon tukitoimet eivät kuitenkaan ole pakollisia, vaan perustuvat vapaaehtoisuuteen. Lapsi ja perhe voivat itse valita, ottavatko tarjotut tukitoimet vastaan. Kaikki tukitoimet suunnitellaan yhdessä perheen kanssa ja pyritään löytämään juuri heille sopivat vaihtoehdot. Avohuollon tukitoimia voivat olla kotipalvelu, perhetyö, tukihenkilö tai tukiperhe, vertaisryhmätoiminta sekä hoito- ja terapiapalvelut. Kotipalvelu toimii ennalta ehkäisevänä palveluna ja sen tarkoituksena on vahvistaa perheiden hyvinvointia. Kotipalvelu voi olla lastenhoitoapua, siivoamista tai ruoanlaittoa. Perhetyö puolestaan keskittyy enemmän keskusteluapuun, neuvontaan ja vanhempien tukemiseen kasvatusasioissa. Se voi olla myös perheiden tukemista arjessa. Lapsi voi lisäksi saada tukihenkilön tai tukiperheen. Tukiperheessä lapsi voi viettää kerran kuu-kaudessa vaikkapa yhden viikonlopun. Nämä vierailut sovitaan aina etukäteen. Tukihenkilön kanssa taas lapsi voi harrastaa jotakin, käydä vaikkapa elokuvissa tai retkellä. Tukiperheenä tai tukihenkilönä toimivat ovat työhönsä koulutettuja. Vertaisryhmiin voi mennä keskustelemaan muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Näissä ryhmissä voi olla erilaista toimintaa, jonka lomassa voi keskustella ja tutustua toisiin. Tarvittaessa lapsi voi myös saada kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluita. (Lastensuojelun keskusliitto ry s.a.)

Yksi avohuollon tukitoimista on *avohuollon sijoitus*, jonka aikana voidaan arvioida lapsen tuen tarvetta. Se voidaan tehdä myös lapsen kuntouttamiseksi tai hänen huolenpitonsa järjestämiseksi väliaikaisesti, jos hänen huoltajansa on vaikkapa sairastunut, eikä voi hänestä huolehtia. Lapsi voidaan sijoittaa paitsi yksin, myös yhdessä perheen kanssa. Avohuollon sijoitus vaatii suostumuksen lapsen huoltajilta ja yli 12-vuotialta lapsilta. Lapselle voidaan hakea edunvalvoja avohuollon sijoituksen aikanakin. Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi pyytää itse avohuollon sijoitusta ja huoltaja tätä vastustaa, täytyy arvioida, onko tarpeen määrätä lapselle edunvalvoja. (Heikkilä ym. 2018, 58.)

Lastensuojelun toimenpiteistä viimesijaisiin on *huostaanotto*. Huostaanotto voidaan toteuttaa, kun laissa olevat ehdot täyttyvät. Lapsi voidaan ottaa huostaan ja hänelle voidaan järjestää sijaishuolto vain, jos avohuollon tukitoimet eivät sovellu hänelle tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Sijaishuollon tulee olla lapsen edun mukaista. Huostaanottoasiassa on kuultava kaikkia asianosaisia

ja lapselle täytyy laatia asiakassuunnitelma. Mikäli joku asianosaisista (lapsi tai joku huoltajista) vastustaa huostaanottoa, asia siirtyy hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Huostaanotosta huolimatta lapsen huoltajilla säilyy oikeus päättää lapsen uskonnosta, nimestä ja kansalaisuudesta. Heillä on myös oikeus saada tietoa lapsensa asioista ja pitää yhteyttä häneen sekä osallistua hänen terveydenhuoltoonsa ja opetukseensa liittyvistä asioista sopimiseen. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä taas päättää lapsen sen, missä lapsi on sekä sen, miten häntä hoidetaan, kasvatetaan ja valvotaan. Sosiaalityöntekijä päättää myös näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Lapsi saattaa joskus tarvita puolueettoman edunvalvojan huostaanottoprosessin ajaksi huoltajansa sijaan. Sosiaalityöntekijä voi hakea edunvalvojaa valvomaan lapsen etua ja oikeutta huostaanottoprosessin aikana. Edunvalvoja voi selvittää lapsen edun mukaista ratkaisua tai lapsen mielipidettä johonkin tiettyyn asiaan. Lisäksi edunvalvojaa voidaan hakea alle 12-vuotiaalle lapselle käyttämään tämän puhevaltaa huostaanottoprosessissa. Lapsen edunvalvojaa kuullaan ennen päätöstä huostaanotosta, sijaishuollon muutoksesta tai huostassapidon lopettamisesta. Sijaishuolto tarkoittaa sitä, että lapsi on joko huostaanotettu tai sijoitettu kiireellisesti johonkin kodin ulkopuolella sijaitsevaan sijaishuoltopaikkaan, kuten sijaisperheeseen tai lastensuojelulaitokseen. (Heikkilä ym. 2018, 58–61.)

Kun sijaishuolto päättyy, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää lapselle järjestettävästä *jälkihuollosta*. Huostaanotetun lapsen lisäksi myös yli puoli vuotta avohuollon sijoituksessa olleella lapsella on oikeus jälkihuoltoon. Jälkihuolto on aiemmin päätynyt lapsen täyttäessä 21 vuotta, mutta vuoden 2020 alusta ikäraja nousi 25 vuoteen. Jälkihuollon palveluihin kuuluvat psykososiaalisen tuen antaminen, riittävä toimeentulo, apu omien voimavarojen löytämiseen, tulevaisuuden suunnitteluun ja asunnon hankkimiseen. Palveluilla mahdollistetaan myös opiskelun aloittamisessa ja siinä suoriutumisessa, työllistymisessä ja harjoittelussa sekä harrastuksissa tukeminen, vertaisryhmiin osallistuminen sekä loma- ja virkistysmahdollisuuksien tarjoaminen. (Heikkilä ym. 2018, 62; THL 2020b.)

Jokaiselle sijaishuollossa olevalle lapselle kertyy itsenäistymisvaroja, joiden kertymisestä ja maksamisesta on säädetty laissa. Itsenäistymisvarojen maksa-

misen ajankohdasta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Pääsääntöisesti itsenäistymisvarat maksetaan jälkihuollon päättyessä. Lapsen itsenäistymisvarat kertyvät jokaisena kalenterikuukautena. Määrä on vähintään 40 prosenttia lapsen tuloista, korvauksista tai saamisista, joista on määrätty sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa. Lapsillisä ei kuitenkaan kuulu tähän. Silloin, jos lapsella ei ole lain tuloja tai ne eivät riitä, sosiaalitoimi tukee itsenäistyvää nuorta sijoituksen päättyessä. Nuori saa tukea asumiseen, opiskeluun sekä muuhun itsenäistymiseen. Sosiaalitoimen on pidettävä kirjaa itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta, sillä heidän on annettava niistä selvitys sijoituksen päätyttyä. Selvityksen voi joutua antamaan myös sijoituksen aikana huoltajan, edunvalvojan tai yli 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä. (Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettu laki 3.8.1994/734; Heikkilä ym. 2018, 62; THL 2020b.)

Jälkihuoltovaiheessa lapsen edunvalvoja ei kuitenkaan ole enää mukana, sillä edunvalvonta päättyy luonnollisesti lapsen täyttäessä 18 vuotta. Jälkihuolto on kuitenkin osa lastensuojeluprosessia ja siksi olen sen tähän ottanut mukaan.

3.4 Lapsen edunvalvonta lastensuojeluasiassa

Lapselle tulee määrätä edunvalvoja sellaisissa tilanteissa, joissa hänen huoltajansa ei voi käsillä olevassa asiassa käyttää lapsen puhevaltaa. Edunvalvonnan hakeminen perustuu lastensuojelulain 22. pykälään, kun on kyseessä lastensuojeluasia. Useimmat lastensuojeluasiat liittyvät sijaishuoltoon. Käsiteltävästä asiasta riippuu se, miten ja millaisin edellytyksin edunvalvontamääräys annetaan. Kun käsiteltävä asia on lastensuojeluasia, määräyksen antaa käräjäoikeus, maistraatti tai muu tuomioistuin, jossa asia on vireillä. Lastensuojeluasioissa määräyksen antaa useimmissa tapauksissa käräjäoikeus. Lapsen huoltajia ja yli 15-vuotiasta lasta kuullaan edunvalvojaa haettaessa. Lastensuojeluasioissa edunvalvojan lapselle hakee hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. (Lastensuojelulaki 22. §; Heikkilä ym. 2018, 25; Heikkilä 2019a; THL 2019/2020.)

Lastensuojeluasioihin edunvalvojan hakee lastensuojelun sosiaalityö silloin, kun voidaan perustellusti olettaa lapsen huoltajan olevan kykenemätön puolueettomasti lapsensa etua valvomaan ja että on tarpeellista määrätä edunvalvoja

selvittämään asiaa tai turvaamaan lapsen etua. Lastensuojeluasiassa edunvalvojaa voidaan hakea lastensuojelun asiakkuuden alettua. Lapsen edunvalvoja toimii huoltajan sijaan tilanteissa, jotka voivat vaikuttaa huoltajan kykyyn valvoa lapsen etua. Tällaisia tilanteita ovat huoltajan terveydentila, kognitiivisen kyvyn aleneminen, päihdeongelma, vakava mielenterveysongelma tai huoltajan passiivisuus. Lapsi voi tarvita edunvalvojan myös hallinnolliseen tai oikeudelliseen prosessiin, joita voivat olla tahdon vastainen huostaanotto, sijaishuollon muutokset ja huostaanoton lopettamishakemukset. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on nähtävä tällaiset tilanteet lastensuojeluasiassa. Tyypilliset tilanteet lastensuojeluasioissa ovat yleensä huostaanottoa tai sijaishuoltopaikan muutosta koskevia päätöksiä. Näissä tilanteissa huoltajan oma etu voi olla ristiriidassa lapsen edun kanssa ja tällöin syntyy tarve edunvalvojalle. Tarve voi syntyä myös sellaisissa tilanteissa, joissa huoltaja ei halua käyttää lapsen puhevaltaa tai ei siihen kykene vaikkapa asiakassuunnitelmapalavereissa. (Heikkilä ym. 2018, 80–82.)

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on hyvä pohtia tarkoin, miten hakemuksen laatii. Hakemuksesta on käytävä ilmi, mihin tehtäviin edunvalvojaa haetaan. Tehtävät on hyvä kirjoittaa konkreettisella tasolla ja ne on perusteltava. Hakemuksesta määräytyy edunvalvonnan kesto, joka voi olla määrätty prosessi tai määräaikaisesti haettu edunvalvoja. Hakemukseen voi laittaa myös tilannetta kuvaavia liitteitä, kuten huostaanottihakemuksen. (Heikkilä 2019b.)

3.5 Rikosprosessi

Lastensuojeluasioiden hoitamisen lisäksi lapsen edunvalvoja voi hoitaa myös rikosasioita. Alaluvussa 3.5 käsiteelläänkin rikosprosessin osaamista. Jokaisella ihmisellä, myös lapsella, on oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, yksityiselämään, kotirauhaan, kunniaan ja omaisuuden suojaan. Asianomistajan näkökulmasta rikosprosessissa on kyse tällaisten perusoikeuksien loukkauksesta ja sen hyvittämisestä jälkikäteen. Rikosprosessiin sisältyvät esitutkinta, syyteharkinta, tuomioistuinkäsittely sekä rangaistuksen täytäntöönpano, kuten kuvassa 3 on esitetty. (Heikkilä ym. 2018, 119.)

Kuva 3. Rikosprosessin eri vaiheet (Heikkilä ym. 2018, 119)

Esitutkinnassa selvitetään mahdollinen rikos ja sen toimittaa poliisi. Pääsääntöisesti kaikki poliisit hoitavat rikosasioita, mutta alle 18-vuotiaisiin kohdistuvia rikoksia tutkivat mahdollisuuksien mukaan tähän tehtävään erityisesti perehtyneet tutkijat. Asiaa tutkivan poliisin on kohdeltava lasta lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla ja huolehdittava siitä, ettei lapselle aiheudu tutkintatoimenpiteistä tarpeetonta haittaa. Tarvittaessa esitutkintaa suorittava poliisi neuvottelee lääkärin tai muun asiantuntijan kanssa siitä, voidaan tutkintatoimenpiteitä lapseen kohdistaa. Poliisilta rikosasia siirtyy syyttäjälle syyteharkintaan, mikäli rikosasiaa ei ole päätetty lopettaa esitutkinnan aikana. Syyttäjä huolehtii siitä, että rikosoikeudellinen vastuu toteutuu. Myös syyttäjät ovat tällöin yleensä erikoistuneet lapsiin kohdistuviin rikoksiin. Syyteharkinnan aikana syyttäjä tekee päätöksen syyttämättä jättämisestä tai syytteen nostamisesta. Rikosasia siirtyy tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos syyttäjä on päättänyt nostaa syytteen. Rikosasia käsitellään ensin käräjäoikeudessa (KäO), mutta valitusmenettelyn myötä myös hovioikeudessa (HO) tai korkeimmassa oikeudessa (KKO). Tällöin rikosasioiden pääkäsittelyyn liittyy yleensä tavallisuudesta poikkeavia piirteitä. Lasta ei yleensä kuulla käräjäoikeudessa henkilökohtaisesti, vaan lasta on kuultu jo esitutkintavaiheessa. Käräjäoikeudessa käytetään tästä kuulemisesta tehtyä tallennetta. Vähintään yksi tuomari käsittelee asiaa tuomioistuimessa. Täytäntöönpanovaiheessa oikeusrekisterikeskus, ulosottoviranomaisen ja Rikosseuraamuslaitos huolehtivat tuomioistuimen antaman ratkaisun täytäntöönpanosta. (Esitutkintalaki 22.7.2011/805; Heikkilä ym. 2018, 120–121.)

3.6 Lapsen edunvalvonta rikosprosessissa

Rikosprosessissa edunvalvojan hakee poliisi. Tällöin edunvalvoja haetaan tiettyyn rikosasiaan esitutkintalain perusteella. Rikosasiassa edunvalvoja haetaan

yleensä lojaliteettiristiriidan vuoksi, silloin kun lapsen huoltajaa tai lapselle läheistä henkilöä epäillään lapseen kohdistuneesta rikoksesta. Lapsen toinen huoltaja ei myöskään voi lapsen puhevaltaa käyttää, vaikkei häntä epäiltäisi rikoksesta. Syynä tähän on se, että hän joutuisi ilmeiseen ristiriitaan lapsen ja lapsen toisen huoltajan välillä. (Esitutkintalaki 8. §; Heikkilä ym. 2018, 25–26, 127.)

Esitutkinnassa tutkinnanjohtajan velvollisuuksiin kuuluu edunvalvonnan hakeminen. Tarvittaessa tutkinnanjohtaja tekee tuomioistuimelle hakemuksen edunvalvojan määräämisestä. Edunvalvojaksi esitetyn on annettava kirjallinen suostumuksensa tehtävään ja tutkinnanjohtaja liittää tämän suostumuksen edunvalvojan määräämistä koskevaan hakemukseen. Lisäksi hakemukseen voidaan liittää lapsen huoltajien suostumukset edunvalvontaan, jos sille ei rikosasian tutkinnan vaarantumisen näkökulmasta ole estettä. Huoltajien suostumuksista on käytävä ilmi huoltajien suostumus edunvalvojan määräämiseen sinänsä sekä edunvalvojasta henkilönä. Yleensä huoltajien suostumuksia ei kuitenkaan hankita vielä esitutkintavaiheessa, sillä edunvalvontahakemuksen ei vielä tässä vaiheessa ole tarkoitus tulla huoltajien tietoon. Tarkasti perustellen tehdään hakemus käräjäoikeudelle, jotta saadaan väliaikainen päätös edunvalvojan määräämiseksi rikosasiaan huoltajien sijaan ja heitä vielä kuulematta. Tällöin hakemukseen liitetään vain edunvalvojan suostumus. (Heikkilä ym. 2018, 131.)

Väliaikaispäätös on poikkeus tavallisesta menettelystä edunvalvojan määräämiseksi rikosasiassa. Pääsääntöisesti alaikäiselle edunvalvojaa määrättäessä on kuultava alaikäisen lapsen huoltajaa sekä yli 15-vuotiasta lasta. Rikosasiassa päätös määrätä edunvalvoja väliaikaisesti on usein välttämätöntä rikosasian luonteen vuoksi. (Heikkilä ym. 2018, 132.)

Lapsella voi olla edunvalvojan lisäksi oikeusavustaja, jolloin edunvalvoja ja oikeusavustaja työskentelevät yhdessä lapsen asiassa. Tätä kutsutaan *Tandemmalliksi*. Lapselle määrätään yleensä edunvalvoja, jolla on taustakoulutus lastensuojelussa, mutta osaamista myös rikosprosessista. Lapsen edunvalvoja kertoo lapselle iän mukaisella tavalla, miten hänen asiansa rikosprosessissa etenee. Edunvalvoja käyttää lapsen puhevaltaa, kun taas oikeusavustaja vastaa rikosasian oikeudelliseen hoitamiseen liittyvistä tehtävistä. Lastensuojelu-

taustainen edunvalvoja voi koulutuksensa myötä työskennellä paremmin lapsen kanssa ja tuoda lapsen äänen esille rikosprosessissa. *Tandem-malli* varmistaa sen, että lapsi tulee rikosprosessissa läsnäolevaksi, sillä edunvalvoja tapaa lasta riittävästi ja siten pitää hänet osallisena omassa asiassaan. (Heikkilä ym. 2018, 129–131; Heikkilä 2018.)

Tandem-malli on peräisin Englannista ja on käytössä Englannin lisäksi myös Walesissa. Lapsi- ja perheoikeuden neuvontapalveluista (Children and Family Court Advisory and Support Service, Cafcass) nimetään lapselle edunvalvoja, joka on lapsen puolesta oikeudenkäynneissä läsnä ja välittää siellä lapsen toiveet ja mielipiteet sekä selittää oikeusprosessin lapselle ja kertoo prosessin etenemisestä. Edunvalvoja nimittää lisäksi asianajajan toimimaan lapsen oikeusavustajana. Cafcass edustaa lapsia perheoikeudessa ja pitää huolta siitä, että lasten etu toteutuu ja että heidän äänensä tulee kuuluviin. (Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2015, 4; Cafcass 2017; Heikkilä 2018.)

4 LAPSEN EDUNVALVOJANA TYÖSKENTELEMINE

Luku 4 tarkastelee lapsen edunvalvojan työtä prosessin näkökulmasta. Lapsen edunvalvojana työskenteleminen edellyttää monenlaista osaamista, muun muassa suunnittelu- ja koordinoitokykyä sekä viestintä- ja vuorovaikutustaitoja.

Lapsen edunvalvoja tapaa lasta ja tutustuu hänen elämäntilanteeseensa sekä huolehtii siitä, että hänen mielipiteensä ja toivomuksensa tulevat kuulluiksi sellaisina kuin hän ne tuo itse esiin. Edunvalvoja on puolueeton, eikä hänen työskentelyään määritä mikään organisaatio tai yhteisö. Edunvalvojalla on myös asema asianosaisena ja lapsen puhevaltaa käyttävänä henkilönä, mikä asettaa hänen toiminnalleen erityisiä vaatimuksia. Edunvalvoja työskentelee lapsen etu edellä ja pyrkii löytämään lapsen kannalta parhaat ratkaisut. Edunvalvojan näkemys voi kuitenkin poiketa lapsen, sosiaalitoimen tai huoltajan näkemyksestä. Lapsen etu tai lapsen paras määritellään aina tilannekohtaisesti ja siihen liittyy myös tulkintaa. Lapsen edun määrittäminen on kuitenkin sitä helpompaa, mitä paremmin edunvalvoja tuntee lapsen oikeudet ja mitä enemmän hän on lapsen mielipiteistä ja toiveista selvillä. (Aula 2011, 27; Heikkilä ym. 2018; THL 2020.)

Lastensuojeluasiassa edunvalvojan työskentelyn voi jakaa neljään vaiheeseen. Esivaiheessa suunnitellaan ja haetaan edunvalvontaa, joka on siis lapsen asiasta vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävä. Edunvalvoja on kuitenkin tässä vaiheessa jo osittain mukana, sillä sosiaalityöntekijän on kysyttävä edunvalvojalta suostumus edunvalvontatehtävään. Edunvalvojan varsinainen työ alkaa kuitenkin, kuten aiemmin jo mainitsin, vasta kun edunvalvoja on saanut käräjäoikeudelta määräyksen tehtävänsä. Toisena vaiheena on taustoittava työ. Edunvalvoja alkaa tehdä taustatyötä keräten perustietoja lapsesta ja tämän elämäntilanteesta. Edunvalvoja tutustuu lapseen ja tämän läheisiin sekä lapsen asiakirjoihin ja asiakkuuteen. Edunvalvoja myös kertoo lapselle edunvalvonnasta ja prosessin etenemisestä. Työskentelyvaiheessa edunvalvoja toimii lapsen kanssa ja edustaa lasta. Viimeinen vaihe on edunvalvonnan päättäminen. Edunvalvoja päättää työskentelynsä lapsen kanssa suunnitellusti ja lapsiystävällisesti. (Tulensalo 2011, 94–96.)

4.1 Työskentely lapsen kanssa

Lapsen kanssa työskentelevän edunvalvojan on kyettävä moneen. Työskentely ei tapahdu yksistään lapsen kanssa, vaan vaatii moniammatillista työskentelyä esimerkiksi asiakassuunnitelmapalaverissa tai psykiatrian poliklinikan hoitosuunnitelmapalaverissa. Edunvalvoja tekee yhteistyötä myös monien muiden tahojen kanssa sen mukaan, millainen määräys edunvalvojalla tehtävänsä on. Edunvalvoja perehtyy lapsen asiaan sekä lastensuojelun ja oikeuden asiakirjoihin. Edunvalvoja tapaa lasta joko yksinään tai erilaisissa kokoonpanoissa, yhdessä sisarusten, vanhempien, perhehoitajien tai sijaishuoltopaikan ohjaajien kanssa. (Savolainen 2019.)

Edunvalvojan on kyettävä rakentamaan lapsen luottamuksellinen, vastavuoroinen suhde. Tämä vaatii edunvalvojalta lämpöä, hyväksyntää, empatiaa, avoimuutta ja rehellisyyttä. Kuten kaikkien suhteiden, myös edunvalvojan ja lapsen suhteen perusta syntyy keskinäisestä kunnioituksesta ja luottamuksesta. Edunvalvojana työskentelyä helpottavat pohjakoulutus sekä kokemus lasten kanssa työskentelemisestä. Edunvalvojan on hyvä tavata edustamansa lapsi kasvokkain, mikäli se on lapsen iän ja kehitystason mukaan mahdollista. Kasvokkain

tapahtuva kohtaaminen tarjoaa hyvän mahdollisuuden tutustua lapseen. Ihmiset eivät kommunikoi vain verbaalisesti, vaan myös kehonkielen, katsekontaktin, ilmeiden, eleiden ja asentojen avulla. Tavallisessa puhelinkeskustelussa näitä ei näe tai havaitse, ja keskustelun toinen osapuoli joutuu luottamaan yksinomaan sanoihin ja äänensävyihin. Toisaalta nykyisin videopuhelut eri palvelujen, kuten Teamsin tai Zoomin, kautta mahdollistavat nonverbaalisenkin kommunikoinnin. Edunvalvojan ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa edunvalvojan on hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten lapselle puhuu, millaista kieltä käyttää, jotta lapsi ymmärtää, mistä asiassa on kyse. Kuten aikuisia, myös lapsia on kohdeltava rehellisesti ja kunnioittavasti, jotta luottamuksellinen suhde lapsen ja edunvalvojan välille voi syntyä. (Heikkilä ym. 2018, 44; Boyd Webb 2019, 51–53; Savolainen 2019.)

Lapsen iän ja kehitystason huomioiminen

Lapsella on oikeus suojeluun ja oikeus osallisuuteen. Lapsen ikä ei saa kuitenkaan vaikuttaa näiden oikeuksien toteutumiseen myöskään edunvalvontatyössä. Edunvalvojalla on oltava monenlaisia työvälineitä ja -tapoja toimia lapsen kanssa ja ymmärrettävä, että lapset käsittelevät tietoa eri tavoin. Lapset pitävät eri asioita tärkeinä. Tärkeää on kuunnella, mitä lapsi sanoo. Iän lisäksi edunvalvojan täytyy osata huomioida myös lapsen kehitystaso. Esimerkiksi lähes täysi-ikäinen lapsi voi kehitystasoltaan vastata esikouluikäistä. Edunvalvojalla, aivan kuten muillakin lapsen kanssa työskentelevillä ammattilaisilla, on hyvä olla erilaisia menetelmiä lasten kanssa työskentelyyn. Lapsen ikä ja kehitystaso huomioidaan valittaessa välineitä tai teemoja tapaamiseen tai tapaamisen paikkaa. Tärkeää on sekin, ettei aliarvioi lapsen kykyjä, vaan on luotettava pienenkin lapsen kykyyn ilmaista itseään. (Heikkilä ym. 2018, 45; Muukkonen & Tulensalo 2018, 133.)

Edunvalvojan on siis oltava perillä lapsen kehityksestä ja kyettävä suhteuttamaan oma työskentelynsä lapsen ikään ja kehitystasoon. Lapsilla voi olla voimakkaita tunteita, muttei vielä keinoja täysin ymmärtää tai sanoittaa niitä. Lapset ovat myös herkkiä vaikutteille, joten edunvalvojan on oltava tarkka siitä, miten lapselle puhuu. Edunvalvojan on syytä hallita perustiedot lapsen normaalista ja normaalista poikkeavasta kehityksestä (kuten lapsuusiän mielentervey-

den tai tunne-elämän häiriöt). Perustietoihin kuuluu myös ymmärrys perhedynamiikan, kehitysvaiheiden ja erilaisten tapahtumien vaikutuksesta lapseen. Perustietojen avulla edunvalvoja kykenee paremmin arvioimaan lapsen etua. (Dowling 2010, 208; Boyd Webb 2019, 26.)

Lapsen sosiaalinen kehitys ja johdateltavuus

Lapset ovat luonnostaan avoimia ja ystävällisiä ja jutustelevat leikkiessään. Lapset kykenevät myös sovussa ratkomaan pienet ristiriidat. Lapsilla on paljon potentiaalia, mutta elämäkokemusta heillä ei vielä ole. Ihmissuhdeosaaminen kehittyy ajan kanssa. Taaperoikäiset osoittavat kiinnostusta siihen, miten toiset ihmiset toimivat. He tutkivat tarkasti, miten aikuiset reagoivat erilaisiin tilanteisiin ja peilaavat omaa käyttäytymistään näihin reaktioihin. Osa lapsista on pienestä pitäen tottunut sosiaalisiin kontakteihin, eikä hämmenny uusista ympyröistä, mutta toisilla lapsilla sosiaalisten kontaktien määrä voi olla huomattavasti pienempi tai jopa olematon kodin ulkopuolella. Nämä lapset saattavat hämmentyä uusista tilanteista ja ympäristöistä tai jopa pelätä niitä. (Dowling 2010, 31, 33.) Tämä on edunvalvojan hyvä huomioida alkaessaan työskennellä lapsen kanssa.

Jo vauvaikäinen lapsi hakee kontaktia toiseen ihmiseen hänelle elintärkeällä vuorovaikutteisella ääntelyllä. Lapsi ymmärtää keskustelun sosiaalisen luonteen jo ennen kuin osaa puhua lauseita. On tärkeää, että lapsi saa hyväksyntää edunvalvojalta ja että kommunikaatio onnistuu. Lapsen edunvalvojan, samoin kuin muiden hänen kanssaan työskentelevien ammattilaisten, on ymmärrettävä sosiaalinen vuorovaikutus keskustelussa. Edunvalvojan käyttäytyminen saattaa vaikuttaa lapsen kertomukseen. Pienellä lapsella niin sanottu mielen teoria ei ole vielä täysin kehittynyt, eikä hän siten erota sitä, mitä itse tietää ja mitä muut ihmiset tietävät. On vaarana, että edunvalvoja johdattelee lasta siten, että lapsi lopulta vääristelee vastaustaan ollakseen edunvalvojalle mieliksi. Tärkeää on huomioida sekin, että teini-ikäiset ja jopa aikuisetkin saattavat vielä olla alltiita johdattelulle. Muistikuvat ja käsitykset kokemuksista saattavat helposti muuttua ulkoisten vaikutteiden vuoksi. Edunvalvoja saattaa myös huomaamattaan tuoda esille tietoa, jota lapsi ei itse ole havainnut. Lapsi saattaa sisäistää tällaisen tiedon omiin muistikuviiinsa tai jopa luoda itselleen sen pohjalta täysin väärän muistikuvan. (Korkman 2018, 30–33.)

4.2 Työskentely maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja perheiden kanssa työskentely tuo edunvalvojan työhön omat haasteensa. Edunvalvojalta, kuten muiltakin maahanmuuttajien kanssa työskenteleviltä, vaaditaan kulttuuritietoisuutta, kulttuurista sensitiivisyyttä sekä kulttuurista kompetenssia. Kulttuuritietoisuus tarkoittaa sitä, että edunvalvoja on tietoinen erilaisista kulttuureista ja niiden vaikutuksesta ihmisen arvoihin, asenteisiin ja elämänkatsomukseen. Kulttuuriseen sensitiivisyyteen kuuluu se, että hyväksyy erot, eikä pidä omaa kulttuuriaan parempana. Kulttuurisensitiivinen ihminen kykenee työskentelemään eri kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa. Kulttuurinen kompetenssi tarkoittaa sitä, että jokaista ihmistä kunnioitetaan heidän kulttuuritaustoistaan huolimatta sekä palveluiden järjestämistä, saatavuutta ja saavutettavuutta jokaisen ihmisen tarpeet huomioiden. Kulttuurinen kompetenssi on siis pohjimmiltaan sitä, että arvostetaan erilaisuutta ja sitä rikkautta ja luovuutta, jota se yhteisöön tuo. (THL 2020c; The University of Sydney s.a.)

Edunvalvojan tulisi tietää yleisesti jotain lapsen kulttuuritaustasta. Kuten aina lapsen kanssa työskenneltäessä, hänet on nähtävä yksilönä, ei vain jonkun kulttuurin edustajana. Lapsen taustat on hyvä selvittää huolellisesti. Tapaamisiin on ehkä tarpeen varata enemmän aikaa ja mahdollisesti käyttää myös tulkkia ja siten varmistaa, että lapsi ymmärtää ja tulee ymmärretyksi. (THL 2020d.) Tapaamisia tai keskusteluja varten voi tilata tulkin Kymenlaakson alueella Kotkan tai Kouvolan tulkikeskuksista. Tulkin voi tilata puhelimitse tai sähköisellä tilauslomakkeella.

Edunvalvojat joutuvat usein työskentelemään rikosasioissa, joissa lasta on kuritettu. Kuritusväkivalta eli toiminta, jolla aikuinen pyrkii lapsen käyttäytymistä säädelläkseen tai häntä rangaistakseen fyysistä ylivoimaa käyttäen aiheuttamaan lapselle kipua tai epämukavan olon, ilman fyysistä vammaa, on Suomessa lain mukaan ollut kiellettyä vuodesta 1984 alkaen. Monet maahanmuuttajat tulevat kuitenkin Suomeen maista, joissa kuritusväkivaltaa ei ole laissa kielletty. On paljon perheitä, joissa riski kuritusväkivallan käyttöön on lisääntynyt. Tällaisia perheitä ovat sellaiset, joissa vanhemmat ovat itse kokeneet kuritusväkivaltaa, vanhemmat tulevat maasta, jossa kuritusväkivalta on sallittu tai

joissa vanhemmat suhtautuvat myönteisesti kuritusväkivaltaan kulttuurisen ja/tai uskonnollisen taustansa vuoksi. (STM 2010, 16, 19, 36.)

Edunvalvojan on huomioitava se, että maahanmuuttajataustaisilla lapsilla saattaa olla erilaisen kulttuuritaustan lisäksi myös tarve erityiseen tukeen. Alaluku 4.3 käsittelee tarkemmin erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa työskentelyä.

4.3 Työskentely erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa

Lapsen edunvalvojan tulee olla valmistautunut työskentelemään erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. Lapsilla, joilla on neuropsykiatrisia häiriöitä tai vaikeuksia eli nepsy-lapsilla voi olla seuraavia haasteita: autismin kirjo, Touretten oireyhtymä, kielellisiä erityisvaikeuksia, tarkkaavaisuushäiriö (ADHD) ja muut hyperkineettiset häiriöt sekä näiden yhdistelmät. Näiden lasten oireet ja toimintakyky vaihtelevat yksilöllisesti, mutta suurin osa heistä tarvitsee vahvaa tukea löytääkseen omat vahvuutensa ja selvitäkseen arjessa. Jos edunvalvoja työskentelee nepsy-lapsen kanssa, on hyvä huomioida heidän haasteensa muun muassa toiminnanohjauksessa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kommunikaatiossa. Joillakin nepsy-lapsilla voi olla myös rajoittuneita tai toistavia käyttäytymispiirteitä tai vaikeus säädellä tarkkaavuuttaan ja hallita impulssejaan. (Mäenpää 2019.)

Jokaisella lapsella on oikeus tulla ymmärretyksi. Heillä on mielipiteitä ja suurimmalla osalla myös kyky ilmaista ne. Kaikki lapset eivät kuitenkaan kykene kommunikoimaan puhutun kielen avulla. Joillakin lapsilla voi olla ongelmia puheen ymmärtämisen kanssa, jolloin tarvitaan korvaavia kommunikointikeinoja. Puhutun kielen lisäksi asioita voikin ilmaista eleillä ja olemuskielellä. Ei kuitenkaan ole helppoa tunnistaa, tulkita ja vahvistaa olemuskielistä kommunikointia, vaan se vaatii paljon harjoittelua. Ilman yhteistä kieltä puhevammaiseen lapseen voi olla vaikea saada kontaktia, eikä hän välttämättä tee itse vuorovaikutusaloitteita. Edunvalvoja voi muiden lapsen kanssa työskentelevien tapaan joskus myös olla väsynyt tai kiireinen, eikä siten huomaa lapsen mahdollisia vuorovaikutusaloitteita. Tällaisten lasten kanssa voidaan työskennellä moniammatillisesti. (Papunet 2019; Rönkä 2021.)

Osa lapsista voi käyttää puhetta tukevia tai korvaavia kommunikoinnin menetelmiä (augmentative and alternative communication methods eli AAC), kuten tukiviittomia, kuvia tai blisskieltä. Kuvien ja blisskielen käytössä tarvitaan apuvälineitä, kuten kommunikointikansioita, kommunikointitauluja tai vaikkapa iPadille ladattavia kommunikaatio-ohjelmia. Muun kommunikaation tavoin, myös puhetta korvaavassa kommunikaatiossa käytetään viestinnän tukena eleitä ja kehonkieltä, joiden merkitys saattaa korostua tai ovat joillekin ainoat toimivat kommunikointikeinot. OIVA-malli taas on suunnattu puhevammaisille ja heidän vuorovaikutuskumppaneilleen. Sitä on käytetty paitsi puhevammaisten, myös vaikeasti kehitysvammaisten sekä vahvasti autismin kirjolla olevien lasten kanssa. OIVA-mallin avulla vahvistetaan työntekijöiden ja vaikeasti puhevammaisten lasten vuorovaikutusta. Työntekijät videoivat asiakkaidensa vuorovaikutusta ja videoita havainnoidaan työyhteisössä voimavaralähtöisesti. Työskentely OIVA-ohjaajan kanssa perustuu siihen, että tunnistetaan onnistuneet vuorovaikutustilanteet ja käytetään niitä tarkoituksellisesti omassa yhteisössä. Keskeistä tässä työskentelyssä on kokemuksellinen yhdessä oppiminen, joka vaatii myös kokemusten reflektointia. OIVAn avulla puhevammaisen lapsi pääsee tasavertaiseksi ja aloitteelliseksi kumppaniksi. Myös työntekijän rooli vuorovaikutuksessa selkiytyy. (Papunet 2019; Anttila 2020, luku 4; Papunet 2020; Tikoteekki 2021; Yilmaz 2021.)

Nepsy-lasten lisäksi edunvalvottavilla voi olla eriasteista kehitysvammaa. Osa heistä kykenee kommunikoimaan puhutun kielen avulla, osa taas tarvitsee kommunikaatioon apuvälineitä, kuten iPadeja, erilaisia painikkeita, joihin aikuinen voi äänittää, kuvakommunikaatiota, katseohjattavia kommunikaatiokeinoja tai vaikka tuntoaistiin perustuvia kommunikaatiokeinoja. Kuvat ovat kommunikaatiossa usein keskiössä, sillä kehitysvammaisilla saattaa olla haasteita muistin tai käsitteiden nimeämisen kanssa. (Lehtonen 2021.)

Edunvalvoja tulee olla valmistautunut työskentelemään myös kuulovammaisten lasten kanssa, jolloin on tarpeen käyttää viittomakielen tulkkia apuna kommunikoinnissa, mikäli edunvalvoja ei itse osaa viittoa. Tulkkauspalveluun on oikeus jokaisella kuurolla, huonokuuloisella, kuuroutuneella ja kuurosokealla sekä puhevammaisella. Tämä oikeus ei riipu iästä, vaan myös lapsilla on oikeus tulkin käyttöön. Tulkkia saa käyttää kaikkialla, missä sitä tarvitsee. Tulkkauspalvelu on asiakkaalle aina maksuton. Tulkkauksiin voi tilata kaksikin tulkkia. Kahden

tulkin käytölle perusteina voivat olla tulkkauksen pitkä kesto (yli tunnin), asian tai aiheen vaikeus tai tulkattavan haastava kieli (vaikkapa kehitysvamman vuoksi). Kahden tulkin käyttö voidaan perustella myös lapsen oikeusturvan kannalta. Toinen tulkki varmistaa, että toinen on tulkannut oikein. Lastensuojeluasi-oissa tulkin tilaaja on tulkkauksen maksaja. Tulkin (viittomakielen tulkki, puhe-
vammaisten tulkki ja kirjoitustulkki) voi tilata Kymenlaakson tai Etelä-Karjalan alueella Kymsoten Tulkkauspalveluista tai muilta alueen tulkkauspalveluja tarjoavilta yrityksiltä. (Rönkä 2021; Kuurojenliitto ry s.a.)

Samoin kuin maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa, myös erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa työskennellessään edunvalvojan on nähtävä lapsi yksilönä, ei hänen erityisyytensä edustajana. Lapsen taustaan on tässäkin tapauksessa huolella tutustuttava ja tapaamisiin on varattava tarpeeksi aikaa ja erilaisia apuvälineitä tai menetelmiä kommunikoinnin tueksi.

4.4 Lapsen kanssa työskentely rikosasioissa

Lapsen edunvalvojan työ on myös edunvalvontaa rikosasioissa. Lapsi tarvitsee edunvalvojan, kun hänelle läheistä henkilöä epäillään häneen kohdistuneesta rikoksesta. Poliisi selvittää rikosepäilyä, mutta edunvalvoja on tiiviissä yhteistyössä tapausta selvittävän poliisin kanssa. Lapsen edun mukaista on se, että poliisin esitutkintaa ei vaikeuteta kertomalla rikoksesta epäillyille etukäteen tutkinnasta. Vaarana on, että epäillyt voivat päästä vaikuttamaan lapsen kertomaan. (Holopainen ym. 2018, 64.)

Rikosprosessissa lapsen edunvalvojalla on kolme keskeistä tehtävää. Edunvalvoja esittää rangaistusvaatimuksen esitutkinnassa ja käyttää siten lapsen puhevaltaa. Edunvalvojalla on myös velvollisuus vaatia rangaistusta. Edunvalvojan on lisäksi arvioitava vahingonkorvausvaatimuksia pohtiessaan, mikä on lapsen edun mukainen ratkaisu. Tärkeimpänä tehtävänä edunvalvojalla on tuoda lapsen ääni esille rikosprosessissa. (Heikkilä ym. 2018, 137.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTUS

Luku 5 tarkastelee ensin arviointia ja arviointitutkimusta teoreettisesta näkökulmasta. Sen jälkeen käsittelen oman tutkimukseni toteuttamista ja analysointia.

5.1 Arvioinnista ja arviointitutkimuksesta

Arviointi tarkoittaa sitä, että jonkin arvokkuutta arvioidaan. Tähän liittyy kysymys, mistä näkökulmasta arvokkuus määritellään. Miksi ja kenelle arviointi tehdään ja mitä sillä halutaan saavuttaa? On tärkeää, että arviointi suoritetaan järjestelmällisesti ja siten, että se on toistettavissa. Palvelujen vaikuttavuus ei aina ole ennustettavissa. Joskus hyvä ajatus viekin siihen, että palvelun kohteena olevat eivät hyödy palvelusta, vaan siitä on heille enemmän haittaa. Tämä on tärkeää ottaa huomioon, ettei käy niin, että resursseja laitetaan palveluun, joka ei oikeastaan hyödytä ketään. Arvioinnin tavoitteet riippuvat siitä, kenelle arviointi tehdään. Arvioinnin tilaajan näkökulmasta on tärkeää tarkastella vaikuttavuutta, ovatko heidän resurssinsa suunnattu oikein ja tehokkaasti. Erityisen tärkeää on suunnitella ja toteuttaa arviointi huolella, jotta se tuottaa mahdollisimman paljon tilaajalle hyödyllistä tietoa. (Brophy ym. 2008, 1–5.)

Arviointitutkijan toimintaan liittyy näyttövaatimus. Tämä tarkoittaa Virtasen (2007, 16) mukaan sitä, että arvioinnin johtopäätökset perustuvat kyseistä arviointia varten kerättyyn empiiriseen aineistoon. Arvioinnin tekijän on hyvä kysyä muutamia kysymyksiä itseltään ja löytää niihin vastaukset ennen kuin alkaa arviointia tehdä. Ensiksikin on syytä selvittää, milloin arviointia tehdään. Tehdäänkö arviointi ennen arvioitavaa toimintaa, sen aikana vai sen jälkeen? Tällöin arviointi jaetaan etukäteisarviointiin, jatkuvaan arviointiin ja jälkikäteisarviointiin. Toiseksi on kysyttävä, missä arviointia täytyy tehdä ja miten se kannattaa kohdistaa. Tämä liittyy pääasiassa arviointiasetelmaan ja arviointitehtävään, joiden perusteella valitaan, keneltä mielipidettä kysytään ja millaista aineistoa kerätään. Kolmas tärkeä kysymys on se, kenelle arviointia tehdään. Mitä tahoja arvioinnin tulokset kiinnostavat? Neljänneksi on kysyttävä itseltään, mitä on arvioimassa. Arvioiko tekijä toiminnan merkitystä, pysyvyyttä, tehokkuutta vai vaikuttavuutta ja millaisia tuloksia hän odottaa. Lopuksi arvioinnin tekijän on hyvä pohtia kaikkia motiiveja, joita arviointiin voi liittyä. Motiivit voivat vaihdella sen mukaan, mistä näkökulmasta arviointia ja sen kohdetta tarkastella. (Virtanen 2007, 16, 23–24.)

Tämän tutkimuksen teoriaosaa kirjoittaessani mietin usein sitä, onko tutkimukseni kehittämistutkimus vai arviointitutkimus. Lopulta päädyin kuitenkin siihen,

että tutkimukseni on lähempänä arviointitutkimusta. Yllä mainitut Virtasen neljä kysymystä toimivat hyvänä ajatuksena oman tutkimukseni tarkasteluun. Tein tämän tutkimuksen arvioitavan toiminnan jälkeen, ja se on siten jälkikäteisarviointia. Arviointia varten keräsin aineistoa lapsen edunvalvojan koulutuksen käyneiltä, jotta voin selvittää heidän mielipiteensä ja ajatuksensa koulutuksesta. Tein tämän tutkimuksen lapsen edunvalvojan koulutuksen järjestäjille eli Xamkille ja Socomille tarkoitukseni arvioida koulutuksen vaikuttavuutta lapsen edunvalvojen osaamiseen sekä sitä, miten koulutus on vastaajien mielestä tehtävässään onnistunut. Arvioinnin tulokset auttavat myös koulutuksen järjestäjiä koulutuksen kehittämiseen liittyvässä päätöksenteossa.

5.2 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka lapsen edunvalvojan koulutuksen käyneet tai lapsen edunvalvojana työskentelevät arvioivat lapsen edunvalvojan koulutuksen tuottamaa osaamista. Vastaajista kaikki ovat käyneet lapsen edunvalvojan koulutuksen, mutta eivät välttämättä työskentele edunvalvojina. Lisäksi selvitän sitä, millaista osaamista he olisivat koulutukselta kaivanneet. Tämän arviointitutkimuksen tavoitteena on antaa työvälineitä koulutuksen järjestäjille koulutuksen kehittämistä varten.

Tutkimuskysymykseni ovat siis seuraavat:

1. Millaista osaamista lapsen edunvalvojan koulutus antoi sen käyneille?
2. Millaista osaamista koulutuksen käyneet olisivat lisäksi toivoneet?

Varsinaisten tutkimuskysymysten lisäksi tutkin sitä, millaisena lapsen edunvalvojat näkevät oman roolinsa sekä sitä, millaiset asiat ovat auttaneet heitä määrittämään omaa toimintaansa edunvalvojina. Lisäksi tutkin sitä, millaisena he ovat kokeneet lasten kanssa työskentelyn edunvalvojan tehtävää hoitaessaan.

5.3 Tutkimusote ja aineistonkeruu

Aineistonkeruumenetelmät valikoituvat sen perusteella, millainen tieto on arvioinnin kannalta merkityksellistä. Perinteisesti arviointimenetelmät jaetaan kvalitatiiviseen (laadullinen) ja kvantitatiiviseen (määrällinen). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohteen laatua, ominaisuuksia ja

merkityksiä, kun taas kvantitatiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu luokitteeluihin, syy-seuraussuhteisiin, vertailuun tai numeerisiin tuloksiin perustuvien ilmiöiden selittämiseen. Kvalitatiivisia aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelut, havainnointi ja tarinat, kvantitatiivisia menetelmiä taas kyselyt ja mittaukset. Aineistonkeruussa on hyvä huomioida myös kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen yhdistelmä ja hyödyntää molempien aineistonkeruumenetelmien vahvuudet. Kysely voi olla kvalitatiivinen avointen kysymysten osalta, vaikka se usein monivalintakysymysten tai muiden valmiita vastausvaihtoehtoja sisältävien kysymysten vuoksi mielletäänkin enemmän kvantitatiiviseksi. (Blaxter ym. 2010, 185–186.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusote on laadullinen, sillä tutkimuksessa arvioidaan vastaajien omia kokemuksia, joille ei sinänsä ole tilastollisia määritelmiä. Tuloksia voisi kuitenkin analysoida myös kvantitatiivisin menetelmin, sillä tilaajien toiveesta toteutin aineistonkeruun sähköisellä kyselyllä. Kyselytutkimuksen etuna on se, että sen avulla saa kerättyä laajemman tutkimusaineiston ja kysytyä useita asioita. Kyselylomake säästää lisäksi aikaa, kun ei tarvitse haastatella yksitellen suurta joukkoa ihmisiä. Kasvokkain tapahtuva kysely olisi voinut tuoda paremman vastausprosentin, mutta koska lapsen edunvalvoja on ympäri Suomea, sähköisellä kyselyllä tavoitettiin suurempi joukko vastaajia laajemmalta alueelta. Tein kyselyn Webropol-ohjelmalla ja vastaajat saivat linkin, jonka kautta he pääsivät kyselyyn. Sähköinen kysely ei aiheuttanut myöskään kustannuksia, sillä ei tarvittu tulosteita tai postimaksuja. (Blaxter ym. 2010, 201; Webropol Oy 2019.)

Kyselylomakkeen kysymykset muotoilin tutkimuksen tilaajien toiveiden mukaan ja muokkasin niitä teoriaosan edetessä. Kyselyn alussa oli tutkimuksen taustakysymyksiä, joiden avulla selvitin vastaajien perustietoja (ikä, sukupuoli, maakunta), taustakoulutuksen, lapsen edunvalvojan koulutuksen ajankohdan, hoidettujen prosessien lukumäärän sekä hoidettujen prosessien luonteen (lastensuojeluprosessit, rikosprosessit, molemmat vai ei mitään prosesseja). Nämä taustakysymykset olivat oleellisia aineistoa analysoitaessa, sillä niiden avulla voidaan ymmärtää, miten vastaajat kokivat oman osaamisensa, koulutuksen tuoman osaamisen sekä lisäkoulutuksen tarpeensa. Kyselylomakkeen kysymykset jaoin viidelle sivulle, joista ensimmäisellä olivat taustakysymykset. Toisen sivun kysymykset koskivat lastensuojeluasioiden hoitamista ja kolmannen

sivun kysymykset rikosasioiden hoitamista. Kahdella viimeisellä sivulla keskityin lapsen edunvalvojana työskentelemiseen. Kyselylomakkeen kysymykset olivat osin strukturoituja ja osin avoimia. Tavoitteenani oli pitää kyselylomake mahdollisimman lyhyenä ja ytimekkäänä sekä visuaalisesti selkeänä, jotta siihen olisi helppo vastata. Pyrin saamaan kysymykset etenemään loogisesti ja antamaan vastaajalle tunteen siitä, että tulee kuulluksi ja että hänen mielipiteellään on merkitystä. (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Ennen lomakkeen lähettämistä vastaajille esitetasin lomakkeen edunvalvojana työskentelevillä henkilöillä sekä henkilöillä, jotka eivät ole käyneet koulutusta, eivätkä työskentele edunvalvojina. Kaikkien esitestaajien mukaan lomake oli selkeä ja eteni loogisesti. Esitestaajien mielestä kysely oli sellaisenaan helppo täyttää. Minun ei siis tarvinnut esitetauksen perusteella tehdä lomakkeeseen muutoksia.

Kyselyn kohderyhmänä olivat siis lapsen edunvalvojan koulutuksen käyneet henkilöt, jotka joko olivat käyneet koulutuksen ja työskentelivät lapsen edunvalvojina tai olivat käyneet koulutuksen, mutta eivät syystä tai toisesta työskennelleet edunvalvojina. Tietosuojaan vuoksi en voinut lähettää näille kohderyhmään kuuluville itse linkkiä kyselyyn, vaan linkki lähti Xamkin kautta niille, jotka olivat käyneet koulutuksen, mutta eivät työskennelleet edunvalvojina ja Socomin kautta niille, jotka olivat käyneet koulutuksen ja työskentelevät edunvalvojina. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla on edunvalvojapankki, jonne halukkaat edunvalvojina toimivat ovat laittaneet yhteystietonsa. Tilaajien kanssa sovin, että lähetän itse linkin niille, joiden sähköpostiosoite on edunvalvojapanckissa (THL 2019). Jätin tästä listasta pois sellaiset edunvalvojat, joiden tiesin työskentelevän Kymenlaakson alueella ja jotka siten olivat jo saaneet linkin joko Xamkin tai Socomin kautta.

5.4 Aineiston analyysi

Aineistoa analysoitaessa on ensin pohdittava, mistä näkökulmasta aineistoa lähtee tarkastelemaan. Analyysimenetelmien valintaan vaikuttavat tutkimusongelmat. Klassisessa tieteellisessä tutkimuksessa tutkijat aloittavat hypoteesilla ja keräävät aineistoa tukemaan tai testaamaan tätä hypoteesia. Toiset tutkijat taas aloittavat kiinnostuksesta johonkin tiettyyn aiheeseen ja keräävät aineistoa

nähdäkseen, mitä uutta se aiheeseen tuo. Edellä mainittu strategia alkaa teoriasta (ja voi muuttaa sitä), kun taas jälkimmäinen voi johtaa teorian kehittymiseen. Tutkimuksen ydinasiana on kerätyn aineiston analysointi, tulkinta ja johtopäätökset. Analyysivaiheen aikana tutkijalle selviää se, millaisen vastauksen hän tutkimusongelmaansa saa tai että, miten tutkimusongelma olisi alun perin pitänyt asettaa. (Hirsjärvi ym. 2009, 221; Blaxter ym. 2010, 229.)

Analyysimenetelmät jaetaan aineistonkeruumenetelmien tavoin yleensä kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen analyysiin. Monet analyysimenetelmät voivat asettua myös näiden välimaastoon. Kvalitatiivisen aineiston analysointiin ei ole juuri mitään teknisesti sovellettavia työkaluja, vaan aineistoa käydään läpi systemaattisesti erilaisten näkökulmien ja tarkastelutapojen avulla. Aineistoa analysoitaessa ei ole tarkoitus yksinomaan kuvata aineistoa, vaan se tulee jäsentää sisällöllisesti ja saada aikaan synteesi. Ei siis ole tarkoitus etsiä yksittäisiä vastauksia, vaan nähdä laajempi kokonaisuus. Aineiston analyysi noudattaa usein tiettyä kaavaa. Ensin aineisto litteroidaan tai muuten muutetaan tekstimuotoon, siitä muodostetaan kokonaiskäsitys, se tiivistetään ja pelkistetään sekä ryhmitellään ja lopuksi abstrahoidaan eli ryhmittelyn avulla saatuja luokkia tarkastellaan eri näkökulmista ja niitä yhdistellään. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Jyväskylän yliopiston Koppa 2009.)

Valitsin tähän opinnäytetyöhöni analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin, joka on Tuomen ja Sarajärven (2018, luku 4) mukaan perusanalyysimenetelmä ja jota voidaan käyttää laadullisessa tutkimuksessa. Sen voi jakaa aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä valitaan analyysiyksiköt aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti ja luodaan teoreettinen kokonaisuus. Analyysi on aineistolähtöistä, eikä aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ole merkitystä. Aineistolähtöiseen analyysiin liittyy kuitenkin haasteita, sillä tuloksiin vaikuttavat aina tutkijat käyttämät käsitteet ja menetelmät. Näitä ongelmia voidaan ratkaista teoriaohjaavalla analyysillä, jossa analyysi ei suoraan pohjaudu teoriaan, vaan toimii vain apuna. Samoin kuin aineistolähtöisessä analyysissä, myös teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta tutkijan aikaisempi tieto kuitenkin ohjaa analyysia. Aikaisempi tieto siis vaikuttaa,

mutta ei testaa teoriaa. Teorialähtöinen analyysi taas pohjaa tiettyyn, jo tunnettuun teoriaan. Aikaisemman tiedon pohjalta luotu malli, kehys tai teoria ohjaa siis aineiston analyysia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.)

Sisällönanalyysi on historiallisen analyysin ja diskurssianalyysin tapaan tekstianalyysia, jolloin tutkimusaineisto voi muodostua samasta aineistosta. Erot ovat siinä, miten aineistoa tulkitaan. Historiallinen analyysi pyrkii luomaan menneisyydestä kokonaiskuvan ja kuvaamaan tapahtumat niin kuin ne ovat tapahtuneet, sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi keskittyvät ihmillisten merkitysten tarkastelemiseen. Sisällönanalyysi etsii tekstin merkityksiä ja diskurssianalyysi analysoi sitä, miten tekstissä näitä merkityksiä tuotetaan. Sisällönanalyysi on syytä erottaa sisällön erittelystä, joka kuvaa kvantitatiivisesti tekstin sisältöä. Sisällönanalyysi taas kuvaa sanallisesti dokumenttien (raportit, päiväkirjat, havainnot jne.) sisältöä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ei omaan tutkimukseeni sovi, sillä tarkoitukseni ei ole luoda uutta teoriaa. En myöskään koe, että analyysini pohjautuisi mihinkään tiettyyn, olemassa olevaan teoriaan, joten teorialähtöinenkään analyysi ei tähän tutkimukseen sovi. Olen käynyt lapsen edunvalvojan koulutuksen ja työskentelen lapsen edunvalvojana ja siksi mielestäni teoriaohjaava analyysi sopii tutkimukseeni analyysimenetelmäksi. Oma aikaisempi tietoni, koulutukseni ja omat käsitykseni väistämättä ohjaavat aineiston analyysia jossain määrin joko tietoisesti tai tiedostamatta.

Opinnäytetyön tilaajien toiveesta tein sähköisen kyselyn Webropol-ohjelmaa käyttäen. Webropol-ohjelman perusraportista selviävät kokonaisvastaajamäärä, vastausten jakauma kokonaislukuina tai prosentteina, vastausten keskiarvo sekä vastaajien avoimet vastaukset. (Webropol Oy 2019.) Perusraportti näyttäytyi selkeänä ja helposti luettavana. Päädyin kirjoittamaan kaikki vastaukset erilliseen tiedostoon, sillä koin, että sitä kautta pääsin paremmin sisälle vastaajien ajatuksiin ja sain muodostettua jo siinä vaiheessa jonkinlaista ajatusta aineiston jaottelusta analyysia varten. Jaoin aluksi aineistoni taustatietoihin ja varsinaisiin tutkimuskysymyksiini vastaaviin tietoihin. Taustatiedot jätin analyysini ulkopuolelle, mutta sivuan niitä luvussa 6, sillä ne voivat tuoda olennaista tietoa koulutuksen järjestäjille.

Teorialähtöinen sisällönanalyysi alkaa analyysirungon muodostamisella. Aineistosta voidaan poimia alkuun joko ylä- tai alaluokkaa kuvaavia ilmiöitä, jotka sitten sijoitetaan analyysirungon mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.) Aloitin oman analyysirunkoni muodostamalla viisi yläluokkaa kyselyni pääkysymysten mukaan. Yläluokat ovat 1) *edunvalvojan rooli*, 2) *edunvalvojalta vaadittava osaaminen*, 3) *toivottu osaaminen*, 4) *edunvalvojana toimiminen* ja 5) *lisäosaamisen tarve*.

Kokosin näiden yläluokkien ympärille käsitekartat. Ensimmäisistä kahdesta yläluokasta tein kaksi erilaista käsitekarttaa, joista toiset keskittyivät lastensuojeluasioihin ja toiset rikosasioihin, sillä osa vastaajista ei hoitanut molempia prosesseja. Käsitekarttoihin kokosin kyselyyn vastanneiden avoimista vastauksista poimimiani asioita. Käsitekarttojen avulla tutkin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia lastensuojelu- ja rikosprosessien hoitamisessa ja niihin liittyvässä osaamisessa. Tutkin käsitekarttojen avulla myös sitä, millaista osaamista vastaajien mielestä edunvalvojan työ vaatii ja millaista osaamista he kokivat olevansa vailla sekä edunvalvojan roolia.

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tekoon liittyy monia eettisiä kysymyksiä, jotka on otettava huomioon tutkimusta tehdessä. Jokaisen tutkijan vastuulla on tutustua yleisesti hyväksytyihin tiedon hankintaan ja julkistamiseen liittyviin tutkimuseettisiin periaatteisiin. Tutkimuksen teossa on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä, mikä on eettisesti hyvän tutkimuksen edellytys. Tutkimusetiikka tarkoittaa yleisesti sovittuja pelisääntöjä suhteessa eri toimijoihin (kollegat, tutkimuskohde, rahoittajat ja toimeksiantajat). Hyvä tieteellinen käytäntö taas tarkoittaa sitä, että tutkija noudattaa eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Tutkijan on perustettava tiedonhankintansa oman alansa tieteellisen kirjallisuuden tuntemukseen, havaintoihin sekä oman tutkimuksensa analysointiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 23; Vilkkä 2021, luku 2.)

Mäkisen (2006, 10) mukaan tutkimusetiikassa käsitellään kahta ongelmaa. Tutkimusetiikassa on kysymys tutkimuksen tavoitteisiin liittyvästä moraalista sekä siitä, millaisilla keinoilla nämä tavoitteet pyritään saavuttamaan. Tutkimusetii-

kassa pohditaan myös sitä, miten tätä moraalialia voidaan tai pitäisi ylläpitää. Tutkimusetiikka on syytä jakaa tieteen sisäiseen ja sen ulkopuoliseen etiikkaan. Tieteen sisäisessä etiikassa perusvaatimuksena on, ettei tutkimusaineistoa väärennetä tai taitoa tyhjästä. Siihen liittyvät tiedeyhteisön sisäiset säännöt kollegojen kohtelemisesta. Tähän esimerkkeinä käyvät plagiointi, tulosten tai datan varastaminen tai se, kuka tai ketkä ovat artikkelin kirjoittaneet ja missä järjestyksessä heidän nimensä kirjoitetaan. Tieteen ulkopuolinen etiikka taas käsittelee tieteen ulkopuolisten intressien vaikutusta tutkimukseen, kuten se, että ovatko koehenkilöt ihmisiä vai eläimiä. (Mäkinen 2006, 10, 12–13.)

Cohen ym. (2009, 317–318) kirjoittavat, että kysely on aina jollain tavoin tunkeutumista vastaajan elämään. Kyselyn vastaajat eivät ole passiivisia tiedontarjoajia kyselyn tekijöille. He eivät ole tutkimuksen objekteja, vaan subjekteja. Vastaajia ei voi pakottaa vastaamaan kyselyyn. He voivat itse päättää, vastaavatko kyselyyn vai eivät. Kuten aiemmin jo mainitsin, en voinut itse lähettää kyselyä vastaajille tietosuojasystistä, vaan nettilinkki kyselyyn lähti heille Socomin ja Xamkin kautta. Nettilinkki oli julkinen, mikä tarkoittaa sitä, että se oli automaattisesti anonyymi. En saanut mitään tietoja, joista voisin tunnistaa vastaajan. En tallentanut THL:n edunvalvojapankista saamiani sähköpostiosoitteita, vaan otin ne suoraan sivustolta sähköpostiini. Mikään näistä sähköpostiosoitteista ei myöskään näkynyt muille saajille, vaan käytin piilokopioitointia. Opin näytetyön valmistuessa resetoin kyselyn. Resetointi poisti kaikki keräämäni vastaukset.

Myös arviointitutkimukseen kuuluvat eettiset kysymykset sekä hyvän moraalin mukainen toiminta. Nämä ovat Virtasen (2007, 81) mukaan olennainen osa arviointia, sillä arvioinnin tekijä käyttää aina valtaa, eikä siksi ole yhdentekevää, miten hän itsensä ja oman toimintansa mieltää hyvän moraalin mukaiseksi.

Kvalitatiivinen tutkimus voidaan käsittää luotettavaksi silloin, kun tutkimuskohde ja materiaali, jota on tulkittu, ovat yhteensopivia ilman epäsopivien tai satunnaisten tekijöiden vaikutusta. Luotettavuus tarkoittaa siis sitä, että tutkijan käsitteellistäminen ja hänen tekemänsä tulkinnat vastaavat tutkittavan käsityksiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan tutkimuksen toteuttamista ja sen luotettavuutta pitää toisistaan erillisinä tapahtumina. Luotettavuuden kriteerinä on tut-

kija itse, ja hänen on jokaisen valintansa kohdalla itse arvioitava niiden luotettavuutta. Tutkija arvioi siis luotettavuutta koko tutkimuksensa ajan. Tutkimuksessaan tutkijan on voitava kuvata ja perustella, mistä on valintansa tehnyt, mitä ratkaisuja on tehnyt ja miten hän on niihin päätenyt. Tutkijan on voitava tavoitteiden kannalta arvioida niiden toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Tutkijan omat arvot voivat vaikuttaa valintoihin, joita hän tutkimuksessaan tekee. Tutkimuksesta tulee kuitenkin arvovapaata ja läpinäkyvää, kun tutkija paljastaa arvonsa, jotka tutkimukseen vaikuttavat. Läpinäkyvyys on myös osa tutkimusetiikkaa. (Vilkkä 2021, luku 7.)

6 ANALYYSIN TULOKSET KÄSITEKARTTOINA

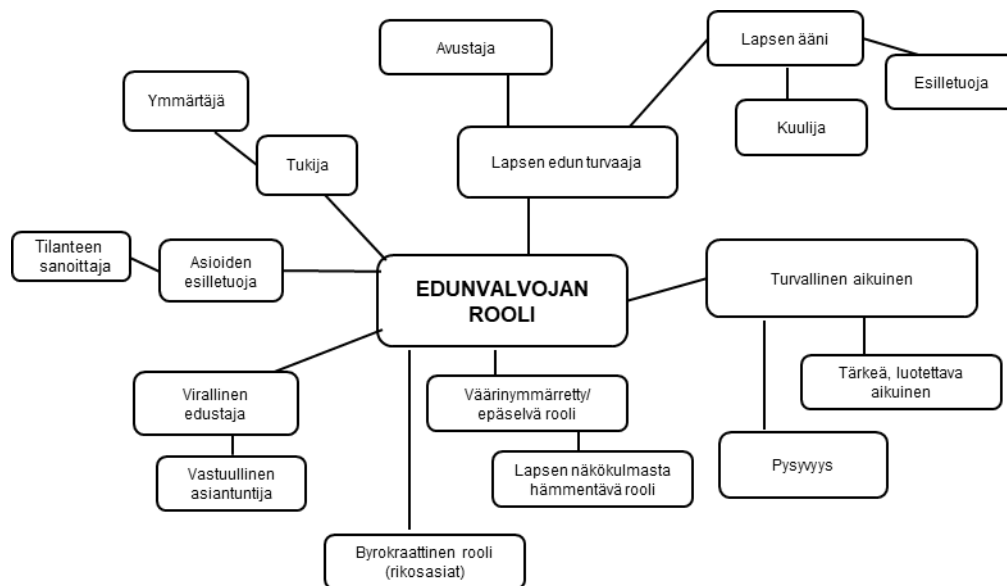
Kyselyyni sain 31 vastausta, joiden pohjalta sain mielestäni hyvän käsityksen siitä, miltä lapsen edunvalvonta näyttää edunvalvojien näkökulmasta. Luvussa 6 käyn ensin läpi vastaajien taustatietoja, sillä se avaa mielestäni melko paljon siitä, miten edunvalvojat ovat varsinaisiin kysymyksiini vastanneet. Taustakysymyksiin vastasi jokainen. Vastaajia oli ympäri Suomen, Uudeltamaalta Lappiin saakka. Muutamasta maakunnasta, kuten Ahvenanmaalta, ei vastaajia ollut, mutta pääsääntöisesti vastaajia oli ympäri maan. Suurin osa vastaajista oli sosiaalityöntekijöitä (11 vastaajaa) tai sosionomeja (10 vastaajaa). Vastaajista kaksi oli sosiaalikasvattajia tai sosiaaliohjaajia, yksi oli yhteisöpedagogi ja kaksi lakimiehiä. Lisäksi vastaajien joukossa oli myös kasvatustieteen maisteri, oikeustieteen ja filosofian maisteri, sairaanhoitaja, lasten ja nuorten erityisohjaaja sekä nuorisotyöntekijä. Vastaajista kaikki olivat käyneet lapsen edunvalvojan koulutuksen. Suurin osa heistä oli käynyt koulutuksen vuosien 2011 ja 2020 välillä. 19 vastaajaa oli käynyt koulutuksen joko Kymenlaakson tai Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa. Kaksi vastaajaa oli käynyt koulutuksen Lapin yliopistossa, ja loput kymmenen vastaajaa olivat käyneet koulutuksen Helsingin yliopiston, Palmenian tai Pelastakaa Lapset ry:n järjestämässä koulutuksessa.

Vastaajista osa ei työskennellyt edunvalvojana, vaikka olikin koulutuksen käynyt. Pääsyyinä tähän olivat se, että koulutuksen käymisestä oli kulunut vasta vähän aikaa, oma päätyö koettiin liian haastavaksi, jotta voisi ottaa sivutoimena edunvalvontatoimeksiantoja, edunvalvontatoimeksiantoja ei ollut tarjottu tai edunvalvontatoimeksianto ei ollut toteutunut kielitaidon puutteen vuoksi. Vastaajat totesivat pääsääntöisesti voivansa hoitaa useamman päällekkäisen

edunvalvontatoimeksiannon, sillä edunvalvonnat eivät aina vaadi suurta työmäärää samanaikaisesti. Rikosprosessit voivat ajallisesti viedä useita kuukausia, mutta edunvalvojan työmäärä voikin olla vain muutamia tunteja, jotka nekin jakautuvat pidemmälle aikavälille. Lastensuojeluasioiden hoito vie edunvalvojalta usein huomattavasti enemmän aikaa ja vaatii syvempää paneutumista edunvalvottavana olevan lapsen asioihin.

Käyn seuraavaksi läpi pääkysymyksiäni luvussa 5 esittelemieni viiden yläluokan ja niiden pohjalta tekemiäni käsitekarttojen mukaan.

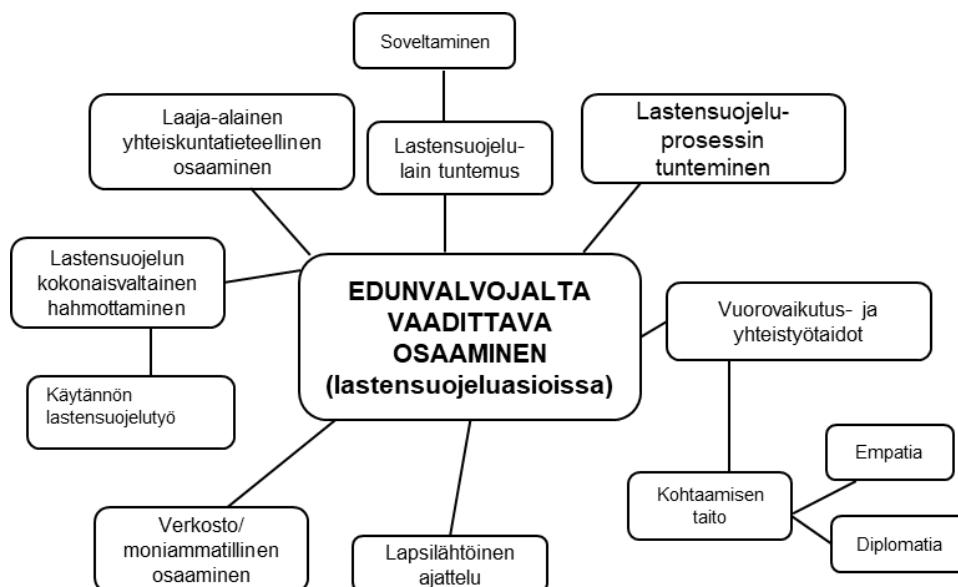
Pyysin vastaajia pohtimaan, millaisessa roolissa he kokevat olevansa edunvalvojina. Tähän kysymykseen vastasi yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajat. Jaottelin tähän kysymykseen tulleet vastaukset kuvan 4 käsitekarttaan. Kokosin siihen sekä yksittäisiä vastauksia että toistuvia vastauksia.

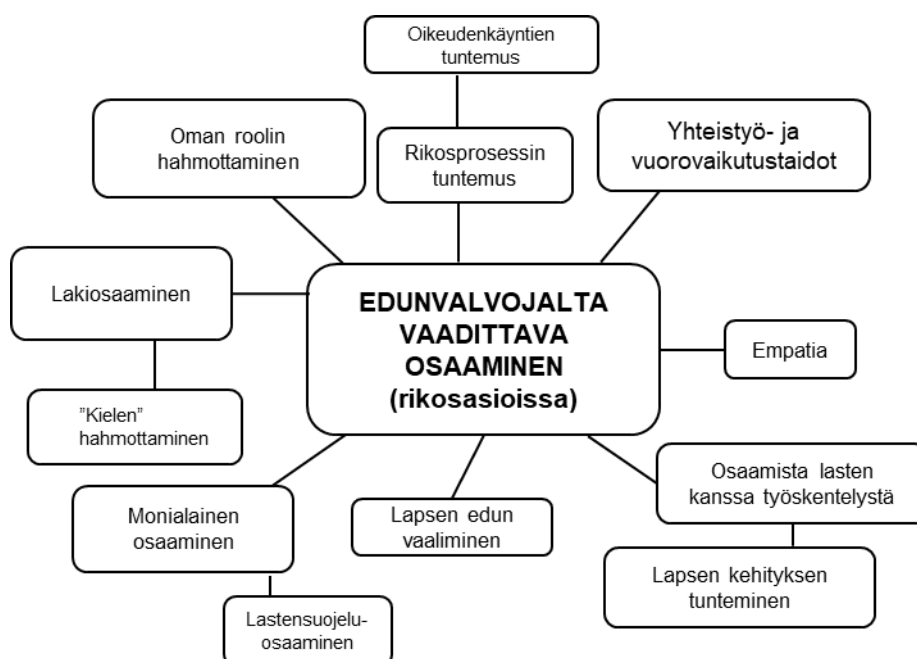
Kuva 4. Lapsen edunvalvojan rooli

Pyysin vastaajia pohtimaan, millaista osaamista lapsen edunvalvojalta vaaditaan. Jaottelin tämän kysymyksen kahteen osaan jo kyselyssä. Ensimmäisessä kysymyksessä pyysin keskittymään lastensuojeluasioiden hoidossa vaadittavaan osaamiseen ja toisessa rikosasioiden hoidossa vaadittavaan osaamiseen. Ensimmäiseen kysymykseen vastasi 30 ja toiseen 28 vastaajaa. Myös näihin

kokosin vastaukset avoimissa vastauksissa toistuvista vastauksista sekä yksittäisistä vastauksista. Kuvassa 5 olen jaotellut vastaukset lastensuojeluasioiden osalta ja kuvassa 6 rikosasioiden osalta.

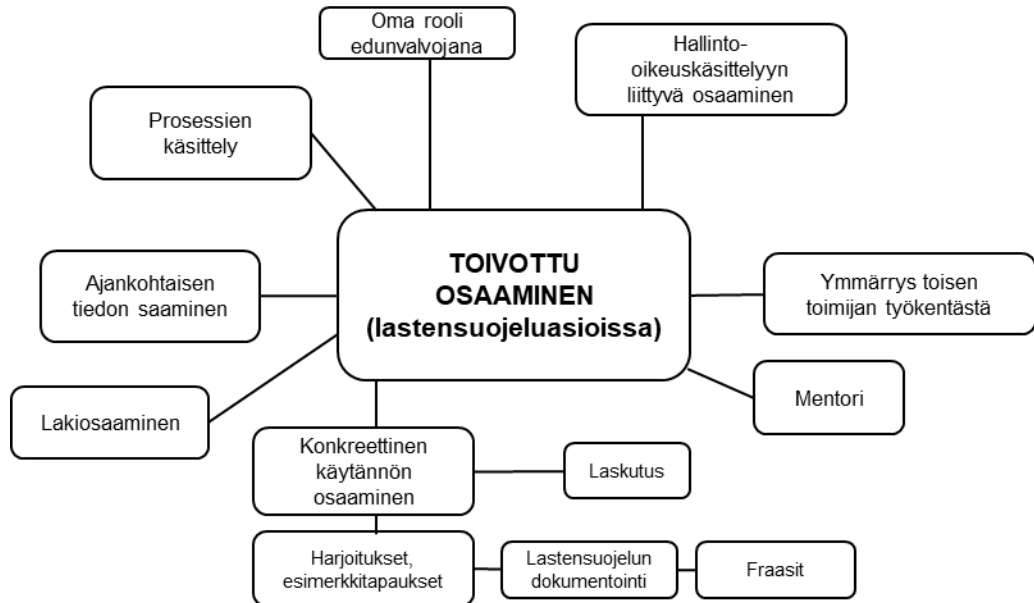
Kuva 5. Lapsen edunvalvojalta vaadittava osaaminen lastensuojeluasioissa

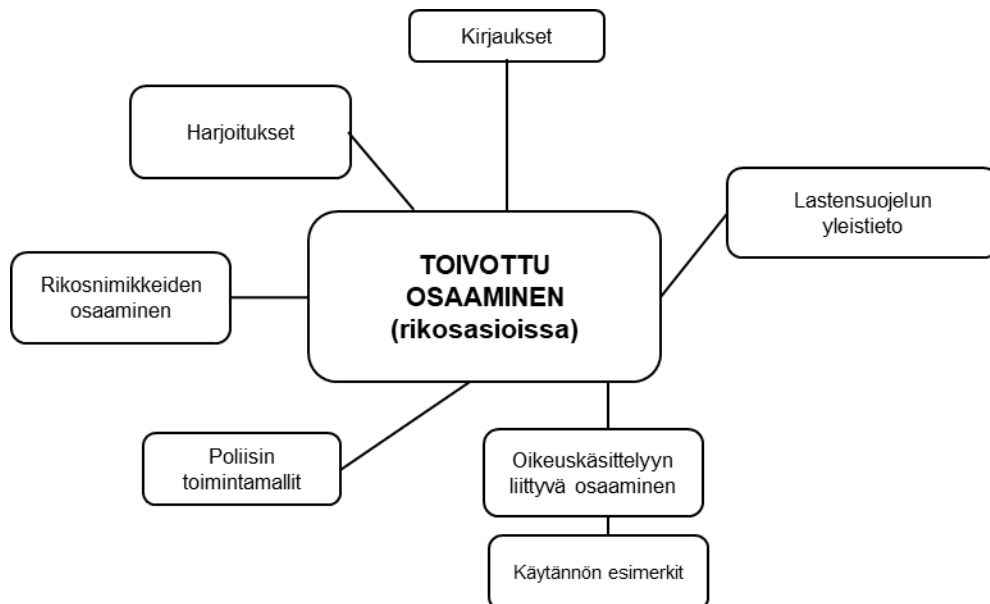
Kuva 6. Edunvalvojalta vaadittava osaaminen rikosasioissa

Kysyin vastaajilta edunvalvojilta vaadittavan osaamisen lisäksi sitä, millaista lisäosaamista he jäivät lapsen edunvalvojan koulutukselta kaipaamaan sekä lastensuojelu- että rikosasioiden hoitamisessa. Tämä kysymys oli jaettu kahteen

osaan jo kyselyssä, samoin kuin edellinenkin kysymys. Lastensuojeluasioiden osalta kysymykseen vastasi 21 vastaajaa ja rikosasioiden hoitamisen osalta 19 vastaajaa. Ryhmittelin vastaukset kuvien 7 ja 8 käsittekarttoihin.

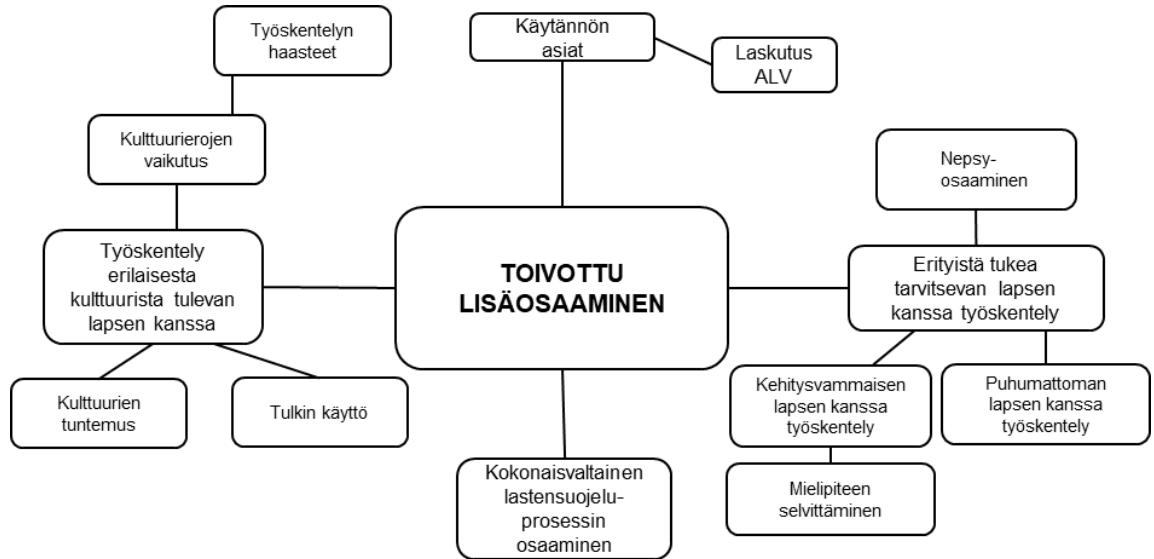
Kuva 7. Toivottu osaaminen lastensuojeluasioissa

Kuva 8. Toivottu osaaminen rikosasioissa

Koulutukselta jäätiin kaipaamaan siis edellä mainittuja asioita. Kysyin vastaajilta vielä tarkemmin, mihin asioihin he kaipaavat lisää osaamista. Tähän kysymyk-

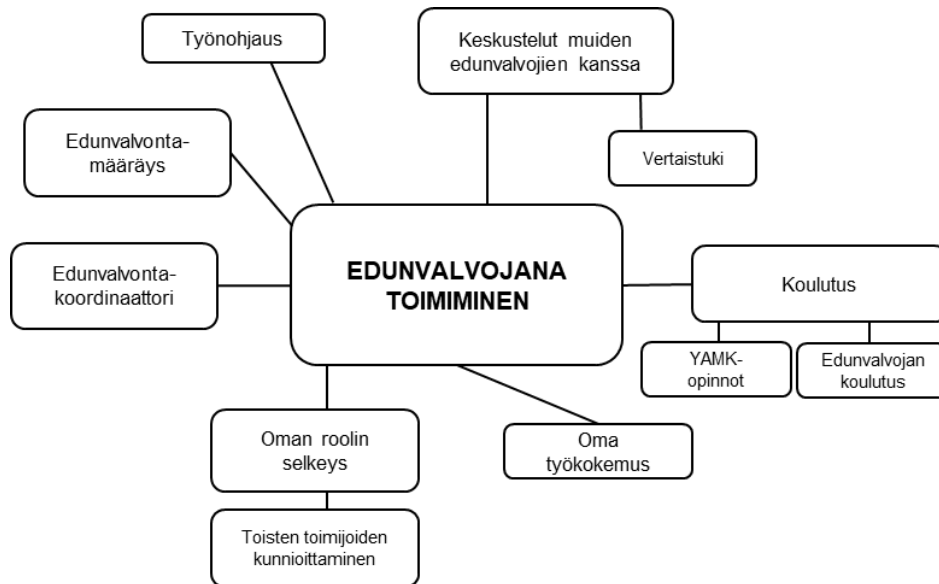
seen vastasi 23 vastaajaa. Olin antanut osittain valmiit vaihtoehdot, joista vastaajat pääsivät valitsemaan ne, joihin lisäosaamista kaipasivat, mutta vastauksissa oli myös tilaa avoimille, tarkentaville vastauksille. Käsitekarttaan (kuva 9) olen koonnut avoimia vastauksia.

Kuva 9. Toivottu lisäosaaminen

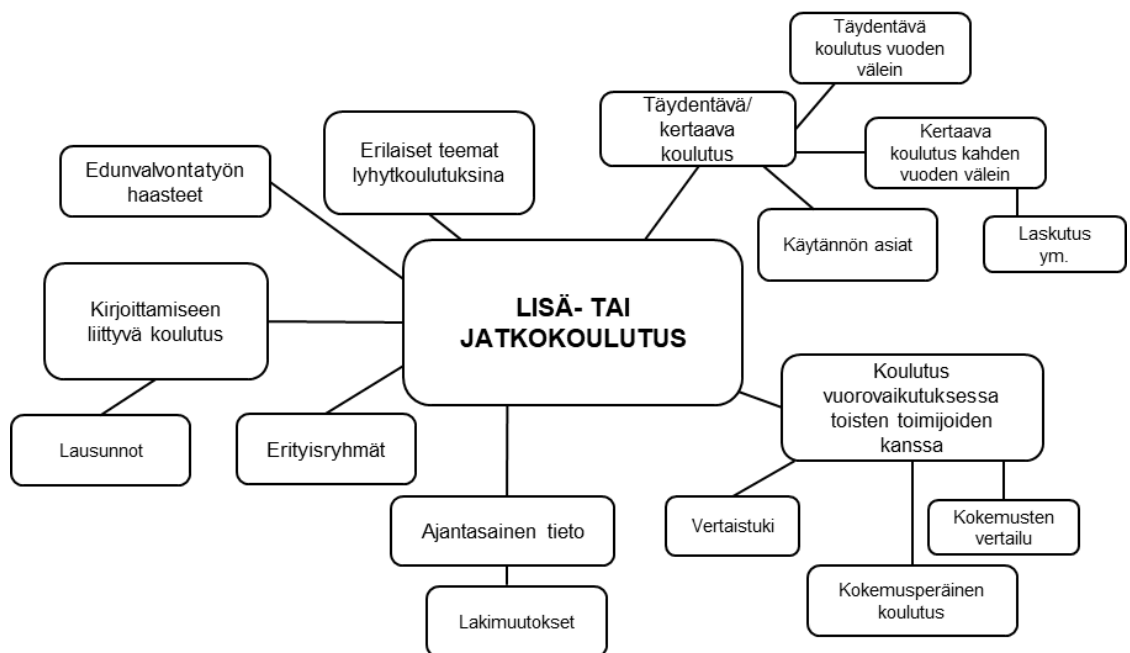
Kysyin vastaajilta, mitä he käyttävät oman työskentelynsä tukena. Tähän kysymykseen vastasivat yhtä lukuun ottamatta kaikki. Olin antanut tähän kysymykseen valmiit vastausvaihtoehdot: työnohjaus, edunvalvontakoordinaattorin tuki ja vertaistapaamiset toisten edunvalvojien kanssa. Lisäksi oli mahdollista vastata avoimesti, johon yksi vastaajista oli lisännyt edellisiin jatkokoulutuksen ja yksi vastaajista totesi käyttävänsä kaikkea tukea, jota vain on mahdollista saada. Kysymyksessä oli myös vaihtoehto sille, jos vastaaja ei käyttänyt mitään tukea. Tähän oli mahdollista kirjoittaa lisäksi syy sille, miksei käytä tukea. 11 vastaajaa vastasi tähän kohtaan. Heistä osa ei käyttänyt tukea, sillä heillä ei sillä hetkellä ollut yhtään edunvalvontatoimeksiantoa.

Pyysin vastaajia pohtimaan asioita, jotka ovat auttaneet heitä määrittelemään omaa toimintaansa edunvalvojina. Tämä kysymys oli avoin kysymys, johon vastasi 24 vastaajaa, joiden avoimista vastauksista koostin käsitekartan (kuva 10).

Kuva 10. Edunvalvojana toimiminen

Lopuksi pyysin vastaajia esittämään toiveita ja ajatuksia lapsen edunvalvojan koulutuksen järjestäjille. Tähän kysymykseen toiveitaan esitti 14 vastaajaa. Vastaukset olen koonnut kuvan 11 käsittekarttaan.

Kuva 11. Edunvalvojien lisä- tai jatkokoulutustoiveet

Luvussa 6 tarkasteli vastaajien taustatietoja sekä tutkimuksen tuloksia käsittekarttoina. Luku 7 käsittelee tuloksia ja niistä tehtyjä johtopäätöksiä.

7 LAPSEN EDUNVALVONTA EDUNVALVOJIEN NÄKÖKULMASTA

Luku 7 käsittelee edellisen luvun käsittekarttojen ja edunvalvojen avointen vastausten pohjalta tuloksia tarkemmin sekä niistä tehtyjä johtopäätöksiä. Tulokset ja johtopäätökset on jaoteltu luvussa 5 esiteltyjen viiden yläluokan mukaan.

7.1 Lapsen edunvalvojan rooli

Lastensuojeluasioiden hoito vaatii edunvalvojalta erilaista roolia kuin rikosasioiden hoito, kuten eräs edunvalvojista totesi:

Rikosasioissa lapsi/nuori jää usein etäiseksi – – lastensuojelun edunvalvojana rooli on monipuolisempi ja siinä mennään käytännössä aina syvemmälle lapsen elämään (vastaaja 29).

Lastensuojeluasioiden hoitajana edunvalvojan tavoitteena on selvittää jokin tietty asia tai valvoa lapsen edun toteutumista lastensuojeluprosessissa yleisellä tasolla. Tällöin edunvalvoja tutustuu lapseen ja hänen asioihinsa laajasti, kun taas rikosasiaa hoitaessaan edunvalvoja on tavallaan lapsen huoltajan ominaisuudessa ja hänen tehtävänsä on tuoda lapsen ääni rikosprosessiin. (Heikkilä ym. 2018, 206–207.)

Yksi edunvalvojan päätehtäviä on siis valvoa ja turvata lapsen etu. Suurin osa edunvalvojista olikin sitä mieltä, että heidän roolinsa edunvalvojana on esisijaisesti toimia lapsen edun turvaajana, lapsen puolesta puhujana, olla se, joka kuulee lapsen ja tuo esille hänen näkemyksensä ja mielipiteensä. Toisaalta edunvalvoja nähtiin myös henkilönä, joka sanoittaa tilanteet lapselle ja tuo asioita esille. Heikkilä kumppaneineen (2018, 208) toteaaakin, että asian sanoittaminen lapselle on edunvalvojan tehtävä sekä lastensuojelu- että rikosprosesseissa. Edunvalvoja siis kertoo lapselle, mitä milloinkin tapahtuu, miksi ja keitä muita toimijoita prosessissa on mukana. Eräs edunvalvojista totesi asian näin:

Pidän roolistani lapsen edunvalvojana jolloin saan kertoa lapselle ajan kanssa hänen tilanteestaan sekä selvittää hänelle hänen mahdollisuuksiaan (vastaaja 19).

Sijaishuollossa olevilla ja huostaanotetuilla lapsilla ei aina ole tuttua aikuista, johon turvata. Sosiaalityöntekijä saattaa vuoden aikana vaihtua useammankin kerran, vanhemmat eivät välttämättä ole lapsen elämässä mukana tai edes

elossa ja sijaishuoltopaikassakin ohjaajat saattavat vaihtua usein. Lapsi saattaa huostaanottonsa aikana lisäksi vaihtaa sijaishuoltopaikasta toiseen useita kertoja. Lapsella saattaa joskus olla jopa parikymmentäkin eri sijaishuoltopaikkaa ja siten myös vähintään yhtä monta omaohjaajaa tai omahoitajaa. Edunvalvoja nähtiinkin turvallisena, tärkeänä ja luotettavana aikuisena, joka pysyy lapsen elämässä, vaikka tilanteet muuttuisivat, muut aikuiset lapsen ympärillä vaihtuisivat tai lapsi vaihtaisi olinpaikkaansa.

Rikosasioiden hoitamisessa edunvalvojat kokivat jäävänsä enemmän byrokrattiseen rooliin, sillä lasta ei välttämättä tapaa yhtä usein kuin lastensuojeluasiaa hoitaessaan. Joskus lasta ei välttämättä tapaa ollenkaan, jos lapsi on niin pieni, että tapaamisesta saattaisi olla enemmän haittaa kuin hyötyä. Rikosasioissa edunvalvojan rooli nähtiinkin lapsen näkökulmasta hämmentävänä.

Osa edunvalvojistakin koki, että heidän roolinsa on muille toimijoille epäselvä. Toisaalta heidät rinnastettiin sosiaalityöntekijöihin, toisaalta taas heidän mielipiteitään ei ollut otettu huomioon, mikä oli saanut edunvalvojat kokemaan turhautumista ja pohtimaan oman työnsä merkitystä. Lapsen edunvalvojia on koulutettu lähes parin vuosikymmenen ajan, mutta eri puolilla Suomea lapsen oikeudet edunvalvojan hakemisessa toteutuvat silti eriarvoisesti. Heikkilän ym. (2018, 19) mukaan syynä tähän on se, ettei tiedetä, milloin edunvalvoja tulisi hakea tai etteivät käytännöt ole riittävästi kehittyneet tukemaan lapsen edunvalvonnan toteutumista. Käytännöt edunvalvojen hakemiselle ja myöntämiselle vaihtelevat suuresti eri puolilla Suomea niin lastensuojelu- kuin rikosasioissakin.

7.2 Lapsen edunvalvojalta vaadittava osaaminen

Jaottelin osaamisen vastausten perusteella ensin lastensuojeluasioiden hoitoon vaadittavaan osaamiseen ja rikosasioiden hoitoon vaadittavaan osaamiseen. Vertailin sitten näiden prosessien hoitamisen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä.

Sekä rikos- että lastensuojeluasioiden hoidossa edunvalvojat pitivät erityisen tärkeänä lain tuntemusta ja sen soveltamista. On tunnettava ainakin lastensuojelulaki, laki holhoustoimesta, hallinto-oikeuslaki, laki lapsen huollosta ja tapaa-

misoikeudesta, rikoslaki ja rikosvahinkolaki tai vähintään tiedettävä, mistä olen-
naiset lait ja pykälät löytyvät silloin, kun edunvalvoja niitä työssään tarvitsee.
Edunvalvojat pitivät tärkeänä myös sitä, että osataan se prosessi, jota hoide-
taan. Lastensuojeluasiaa hoitavan edunvalvojan täytyy tuntea lastensuojelupro-
sessi ja kyetä kokonaisvaltaisesti hahmottamaan lastensuojelu. Moni edunval-
voja nostikin esiin sen, että edunvalvojalla on oltava käytännön kokemusta las-
tensuojelutyöstä. Samoin rikosprosessin hoitamisen kohdalla koettiin tärkeänä
rikosprosessin osaaminen sekä oikeudenkäyntien tuntemus. Rikosasioiden hoi-
dossa edunvalvojat pitivät yhtä lailla tärkeänä lastensuojeluasioiden osaamista.
Molempien asioiden hoidossa myös ”kielen” hahmottamista pidettiin tärkeänä.
Edunvalvojen on tärkeä ymmärtää, mitä vaikkapa esitutkimateriaalissa mil-
läkin termillä tarkoitetaan, mitä tarkoitetaan vaikkapa asiakassuunnitelmamuis-
tion fraaseilla tai mihin ne voivat pahimmillaan johtaa, jos niitä tuijotetaan soke-
asti näkemättä koko kokonaisuutta.

Monialainen verkosto-osaaminen tai moniammatillinen osaaminen nähtiin yhtä
tärkeänä sekä rikos- että lastensuojeluasioiden hoidossa. Edunvalvojat työskentelevät osana moniammatillista ryhmää, joihin tapauksista riippuen kuuluu erilaisia toimijoita. Rikosasioissa työskennellään tiiviisti poliisin kanssa sekä mahdollisesti myös oikeusavustajan kanssa luvussa 4 mainitun tandem-mallin mukaisesti. Edunvalvoja saattaa tavata lasten vanhempia, jos edunvalvottava on sen verran nuori, että yhteydenoton on tapahduttava vanhemman kautta. Teini-ikäisten kohdalla tapaaminen on helpompi sopia suoraan. Lastensuojelu-
asioissa toimijoita voi olla huomattavasti enemmän. Edunvalvoja työskentelee sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kanssa, lapsen vanhempien ja suku-
laisten, sijaisperheiden tai lastensuojelulaitosten työntekijöiden kanssa ja mah-
dollisesti myös varhaiskasvatuksen ja koulun henkilökunnan tai terveydenhuol-
lon henkilökunnan kanssa. Edunvalvojalla täytyy siis olla osaamista erilaisten
toimijoiden kanssa työskentelystä.

Sekä rikos- että lastensuojeluasioiden hoito vaati edunvalvojen mielestä myös
hyviä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Samoin tärkeänä pidettiin kohtaamisen
taitoa sekä empaattisuutta. Edunvalvojan on osattava asettua toisen ihmisen
asemaan, mutta kuitenkin aina pitää lapsen etu ensisijaisesti mielessään.
Oman roolin hahmottaminen koettiin tärkeäksi rikosasioiden hoidossa. Edun-
valvoja valvoo vain lapsen edun toteutumista, poliisi tutkii tapahtuneen, syyttäjää

tekee päätöksensä syyttämisestä tai syyttämättäjättämisestä ja tuomioistuin lopulta tuomitsee, jos syyte on nostettu ja tapahtunut rikos toteen näytetty.

Lastensuojeluasioiden hoidossa tärkeänä pidettiin lapsilähtöistä ajattelua ja rikosasioiden hoidossa tärkeänä koettiin osaaminen lasten kanssa työskentelystä ja lapsen kehityksen tunteminen. Lasten kanssa työskentely vaatii avoimuutta ja erilaisia toimintatapoja. Edunvalvojan on huomioitava lapset kyvyt ja tavat ja edettävä lapsen tahtiin. Hänen on myös kyettävä muodostamaan lapseen luottamuksellinen ja vastavuoroinen suhde. (Heikkilä ym. 2018, 44.)

Edunvalvojan osaamisen voikin kiteyttää erään edunvalvojan sanoin:

Kokonaisuuden hahmottamista, se että lapsi on aina osa systeemiä (perhe, lastensuojelulaitos, muu verkosto). Ympärillä olevien verkoston jäsenten huomioiminen, lakiosaamista, prosessin ymmärtämistä, verkosto-osaamista, jotta pystyt olemaan yhteyksissä sos.toimeen, poliisiin, psykiatriaan, kouluun, päiväkotiin, vanhempiin tai muihin mahdollisiin yhteistyötahoihin. Asioiden aikatauluttaminen sekä esim. hallinto-oikeuden selvityksen kirjaaminen vaativat havaintojen ja kuulemasi tarkkaa kirjaamista, oikeita termejä ja asioiden sanoittamista lapsen näkökulmasta. Haastavissa tapauksissa tarvitset ”paksumman nahkan”, että jaksat suorittaa työtäsi vaikka lähiverkosto sitä yrittäisikin sabotoida. Jonkinlainen psykiatrin osaaminen on eduksi, ymmärtää syy-seurausyhteyksiä, miksi vanhempi toimii kuten toimii tms. Lisäksi lapsen asemaan asettautumista, ikätasoista prosessin avaamista, menetelmäosaamista kun asiakkaana on lapsi/nuori. (vastaaja 17.)

7.3 Toivottu osaaminen

Myös toivotun osaamisen kohdalla jaottelin vastaukset lastensuojelu- ja rikosasioiden hoitoon ja vertailin näiden välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä.

Rikosasioiden hoitamisessa toivottiin rikosnimikkeiden osaamista sekä osaamista poliisin toimintamalleista. Lastensuojeluasioiden hoitamisessa taas osaamista toivottiin prosessien käsittelyyn. Lastensuojeluasioiden hoitamisessa toivottiin lakiosaamista ja ajankohtaisen tiedon saamista. Esimerkiksi lastensuojelulaki muuttui vuoden 2020 alusta. Ilman lisäkoulutusta siihen perehtyminen vaatii edunvalvojilta itsenäistä työskentelyä ja kykyä olla ajan hermolla.

Lastensuojeluasioiden hoitamisessa edunvalvojat kokivat tärkeänä sen, että ymmärtäisivät toisen toimijan työkenttää. Siten olisi helpompi hahmottaa, kuinka toinen toimija työskentelee ja kuinka paljon aikaa prosessin eri vaiheet vievät. Siten olisi myös helpompi pohtia, miten eri toimijat voisivat parantaa tai nopeuttaa asioiden hoitamista. Rikosasioita hoitaessakin prosessin eri vaiheet vievät aikaa. Esitutkinta tai syyteharkinta vie oman aikansa. Se voi tuntua edunvalvojasta pitkältä ajalta, jolloin ei näennäisesti tapahdu mitään. Ymmärrys esitutkintaa suorittavan poliisin tai syyttäjän työstä auttaisi jäsentämään prosessin tätä vaihetta.

Sekä lastensuojelu- että rikosprosessin hoitamiseen kaivattiin lisää osaamista oikeus- tai hallinto-oikeuskäsittelyihin liittyen. Edunvalvojat toivoivat näihin konkreettisia, käytännön esimerkkejä tai harjoitustapauksia. Lisäksi konkreettista osaamista toivottiin käytännön asioihin, kuten laskutukseen tai siihen, mitä kautta edunvalvontatöitä voisi löytää. Kaakkois-Suomessa edunvalvonnan koordinaattori välittää edunvalvontatoimeksiantoja Kymsoten ja Eksoten alueilla, mutta muualla Suomessa ainoastaan Satakunnassa toimii edunvalvonnan koordinaattori. Muiden alueiden, mutta myös näiden alueiden, edunvalvojien on mahdollista laittaa omat yhteystietonsa THL:n edunvalvojapankkiin, josta edunvalvojaa hakevat sosiaalityöntekijät tai poliisit voivat ne löytää.

Lastensuojeluasioiden hoitamisessa pidettiin tärkeänä sitä, että osaisi nähdä oman roolinsa edunvalvojana prosessien eri vaiheissa. Rikosasioiden hoitamiseen taas osa edunvalvojista koki tarvitsevansa paljon lisäkoulutusta. Osa koki, ettei heidän käymässään koulutuksessa ollut lainkaan paneuduttu rikosasioiden hoitoon. Myös yleistietoa lastensuojelusta kaivattiin rikosasioiden hoitamiseen.

Osa edunvalvojista koki, että heidän käymänsä koulutus oli riittävä siinä hetkessä, mutta heidän mielestään heidän oma työnsä, taustansa ja jatkokoulutuksensa toivat kuitenkin enemmän valmiuksia edunvalvojan työhön. Osan mielestä taas heidän käymänsä koulutus oli ollut riittämätön tai yleiselle tasolle jäävä. Eräs edunvalvojista pohti kaipaamaansa osaamista näin:

Monenlaista osaamista: tapaukset ovat niin yksilöllisiä, etteivät mitkään yleispätevät neuvot ja opit riitä (vastaaja 13).

7.4 Lapsen edunvalvojana toimiminen

Pyysin edunvalvoja myös pohtimaan, millaiset asiat ovat heitä auttaneet määrittelymään omaa toimintaansa. Tärkeänä koettiin oma peruskoulutus ja jatkokoulutukset sekä lapsen edunvalvojan koulutus. Työkokemus ja elämäkokemus nähtiin yhtä lailla tärkeinä. Näiden avulla tunnetaan lakipykälää ja kyetään niitä soveltamaan, osataan kohdata ihmiset ja tehdä monialaista ja moniammatillista yhteistyötä kunnioittaen samalla toisia toimijoita.

Oma rooli nähtiin selkeänä ja edunvalvojamääräys tässä avainasemassa. Aina saatetaan palata siihen, mitä edunvalvojamääräyksessä sanotaan, mihin tehtävään edunvalvoja on määrätty ja sitä kautta määrittelymään oma rooli niin lastensuojelu- kuin rikosasioidenkin hoitamisessa.

Edunvalvojat työskentelevät yksin vailla työyhteisön tukea ja tarvitsevat myös tukea työssä jaksamiseen. Edunvalvontatyö voi olla usein yhtä kuormittavaa kuin mikä tahansa lastensuojelutyö, mutta muilla toimijoilla on työyhteisön tuki turvaamassa työssä jaksamista. Työnohjauksella voidaan tukea edunvalvojien jaksamista ja samalla edunvalvojat pääsevät tapaamaan toisiaan saaden vertaistukea. Erityisen tärkeänä edunvalvojat pitivätkin keskusteluja toisten edunvalvojien kanssa, heiltä saatua vertaistukea. Samoin työnohjaus ja edunvalvontakoordinaattorilta saatu tuki nähtiin erityisen tärkeinä. Kaakkois-Suomen alueella työnohjausta on järjestetty ryhmätyönohjauksena (Heikkilä ym. 2018, 40), joka on mahdollistanut edunvalvojille toistensa tapaamisen. Eräs edunvalvojista määritteli asian seuraavasti:

Säännöllinen työnohjaus, missä pääsee puhumaan asioista muiden ammattilaisten kanssa. Konsultaatiomahdollisuus myös koordinaattoriin Kymenlaakson alueella sekä mahdollisuus konsultoida kollegaa / parhaassa tapauksessa samassa casessa olevaa työparia. (vastaaja 17.)

7.5 Lisä- tai jatkokoulutus

Yksi tärkeimpiä aiheita tämän opinnäytetyön kannalta olivat toiveet lisä- ja jatkokoulutuksesta. Edunvalvojilla olikin tähän paljon toiveita ja ajatuksia. Edun-

valvojat työskentelevät erilaisten lasten kanssa ja osa lapsista saattaa olla erityistä tukea tarvitsevia. Lisäosaamista kaivattiinkin etenkin kehitysvammaisten lasten kanssa työskentelyyn (kuten apua mielipiteen selvittämiseen) tai puhumattoman lapsen kanssa työskentelyyn. Edunvalvojat toivoivat myös osaamista neuropsykiatrisista häiriöistä kärsivien lasten kanssa työskentelyyn. Lisäksi toivottiin työkaluja kuulemisen helpottamiseksi.

Maahanmuuttajataustaiset lapset ovat toinen ryhmä, joiden kanssa työskentelyyn toivottiin lisää osaamista. Osa edunvalvojista kaipasi osaamista kulttuurien tuntemuksesta ja kulttuurierojen vaikutuksesta, osa taas osaamista tulkin käyttämisestä. Maahanmuuttajataustaisten lasten määrä lastensuojelun avohuollossa ja sijaishuollossa lisääntyy vuosi vuodelta. Edunvalvojan on syytä huomioida myös se, että maahanmuuttajilla saattaa olla erittäin kielteinen tai pelokas suhtautuminen paitsi huostaanottoihin, myös kaikenlaisiin viranomaisiin. Lapsen edun kannalta vaarana voi olla, että huostaanoton jälkeen yhteisö sulkee lapsen kokonaan ulkopuolelle. Yhtenä huomioitavana seikkana on se, että joskus lastensuojelussa saatetaan antaa perheessä tapahtuvan väkivallan jatkua kulttuuriin vedoten. (Niekka 2010, 8.)

Osaamista toivottiin sellaisista käytännön asioista kuin laskutuksesta tai arvonnäkökulmasta, lausuntojen kirjoittamisesta ja kokonaisvaltaisesti edunvalvontaprosesseista. Edunvalvojat toivoivat koulutusta vuorovaikutuksessa toisten toimijoiden kanssa. He kaipasivat kokemusperäistä koulutusta ja vertaistukea, mahdollisuuksia verrata omia kokemuksiaan toisten kokemuksiin. Lisäksi toivottiin erilaisia teemoja lyhytkoulutuksina sekä koulutusta edunvalvontatyön haasteista. Kaiken kaikkiaan toivottiin täydentävää tai kertaavaa koulutusta vuoden tai parin vuoden välein. Eräs edunvalvojista kiteytti asian näin:

Kaikki oppiminen on hyvästä, täydentämään oppeja! (vastaaja 16)

8 POHDINTAA

Työskentelen itsekin edunvalvojana sekä lastensuojelu- että rikosasioissa. Osallistuin edunvalvojien etätöyönohjaukseen samaan aikaan, kun kyselyni linkki oli vastaajille avoinna. Eräs edunvalvojakollega mainitsi kyselyn työnohjauksessa ja kehotti muitakin kyselyyn vastaamaan, sillä hän koki sen olleen

hyvä keino reflektoida omia ajatuksiaan. Kysely on aina tietyllä tavalla tunkeutumista vastaajan elämään, mutta tämä kommentti teki asian jollain lailla helpommaksi tutkijan kannalta. Oli kiinnostavaa kuulla, miten kollega oli kyselyn kokenut. Kyselyyn vastanneet eivät siis olleet passiivisia, vaan avointenkin vastausten perusteella hyvinkin omaa työtään, ajatuksiaan ja osaamistaan reflektioivia yksilöitä. Tutkijana olen itse luotettavuuden kriteerinä. Tässä opinnäytetyössä tekemäni valinnat ovat pohjautuneet paitsi teoretietoon, myös omiin kokemuksiini. Omat kokemukseni ovat ohjanneet kyselylomakkeen kysymysten valintaa varmasti yhtä paljon kuin tilaajien esittämät toiveetkin.

Tämä opinnäytetyöprosessi on kestänyt koko kaksivuotisen opiskeluaikani. Koko tämän prosessin ajan olen reflektoinut omiakin ajatuksiani tästä lapsen edunvalvojan työstä ja olen oppinut valtavasti lisää. Yksistään teoretiedon lisääntyminen on kasvattanut omaa osaamistani, mutta edunvalvojakollegojen ajatuksiin tutustuminen on vahvistanut omaa käsitystäni edunvalvojan työstä ja kaikesta, mitä se pitää sisällään ja tuo mukanaan. Oli äärimmäisen mielenkiintoista huomata, että edunvalvojakollegojen ajatukset olivat hyvin samansuuntaisia omien ajatusteni kanssa ja että vaikka teemme töitä yksin, olemme kuitenkin samassa veneessä ja kaipaamme toistemme tukea.

Olen työskennellyt muun muassa erilaisissa lastensuojelulaitoksissa kohta seitsemän vuotta ja saanut melko kattavan käsityksen lastensuojeluasioista. Kuitenkin päivittäin tulee eteen tilanteita, joihin itsellä ei välttämättä olekaan valmista toimintamallia. Lastensuojelutyö, kuten muukin lasten kanssa tehtävä työ, kehittyy jatkuvasti. Lasten kohtaamat vaikeudet ja haasteet muuttuvat myös. Edunvalvojana työskenteleminen on mielestäni tuonut lisäosaamista omaan päätyöhöni, sillä joskus on tarpeen viedä viestiä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja toivoa, että lapselle haettaisiin edunvalvoja lastensuojeluprosessiin. Ilman lapsen edunvalvojan koulutusta ja työkokemusta en usko, että olisin välttämättä osannut nähdä edunvalvonnan tarvetta tai tiennyt, mistä sellaisen voisi saada. Eräs edunvalvoja totesikin, että

Ilman tämän työn antamaa oppia ja kokemusta olisin jäänyt jotakin paitsi. Onnistumiset ovat antaneet minulle hyvää mieltä ja vahvem-paa itsetuntoa. (vastaaja 13.)

En voisi enempää olla hänen kanssaan samaa mieltä. Näen lapsen edunvalvojan työn äärimmäisen tärkeänä ja arvokkaana työnä, jonka tarve tulee myös tulevaisuudessa entisestään kasvamaan.

Olen vuosien varrella tehnyt useamman opinnäytetyön ja olen todennäköisesti jokaisen työn jälkeen todennut, etten enää koskaan tee uutta opinnäytetyötä. Sitten huomaan kuitenkin olevani taas opiskelemassa uutta ja että edessäni on jälleen uuden opinnäytetyön kirjoittaminen. Tällä kertaa en taidakaan todeta samaa, sillä tämä aihe on edelleen mielenkiintoinen ja ehkä voisin sitä tulevaisuudessa tutkia enemmänkin. Edunvalvojen koulutusta voisi edelleen tutkia siten, että jos koulutusta kehitetään tämän tutkimuksen tulosten perusteella, voisi kyselyn tehdä niille, jotka käyvät koulutuksen sen kehittämisen jälkeen ja vertailla tuloksia tämän tutkimuksen tuloksiin. Koulutusta voisi tutkia myös niin, että keskittyisi tarkemmin edunvalvojilta tulleisiin ehdotuksiin jatko- ja lisäkoulutuksesta ja kehittää niiden ympärille uusia täsmäkoulutuksia.

Kaiken kaikkiaan edunvalvojen kokemukset omasta työstään, roolistaan lapsen edunvalvojana sekä kyvystään tehdä työtä ovat mielestäni äärimmäisen arvokkaita ja tutkimisen arvoisia. Tämä opinnäytetyö onkin hyvä päättää erään edunvalvojan toteamukseen:

Tärkeä tehtävä, missä lapsen luottamus on merkittävä tekijä toiminnalle. Suuri vastuu olla mukana tekemässä lapsen elämään vaikuttavia päätöksiä. Täydellä sydämellä tehtävää työtä. (vastaaja 11.)

LÄHTEET

- Anttila, U. 2020. Erityislapsen vanhempana: voimavaroja hyvään elämään. E-kirja. Saatavissa: www.kaakkuri.finna.fi [viitattu 6.1.2021].
- Araneva, M. 2016. Lapsen suojele. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum Pro.
- Aula, M. K. 2011. Lapsen paras aikuisen velvollisuutena. Teoksessa Nurmi, S. & Rantala, K. (toim.) Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Lasten keskus Oy, s. 24–38.
- Blaxter, L., Hughes, C. & Tight, M. 2010. How to Research. Fourth Edition. Glasgow: McGraw Hill. Open University Press.
- Boyd Webb, N. 2019. Social Work Practice with Children. Fourth edition. New York: Guilford Press.
- Brophy, S., Snooks, H. & Griffiths, L. 2008. Small-Scale Evaluation in Health. A Practical Guide. London: Sage Publications Ltd.
- Cafcass. 2017. About Cafcass. The Children and Family Court Advisory and Support Service. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.cafcass.gov.uk/about-cafcass/> [viitattu 18.8.2020].
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. 2007. Research Methods in Education. Sixth Edition. London: Routledge.
- Dowling, M. 2010. Young Children's Personal, Social and Emotional Development. Third edition. London: Sage.
- Eloranta, A. 2015. Lastensuojelun edunvalvontatyön henkinen kuormittavuus ja sosiaalinen tuki. Tampereen yliopisto. Sosiaalityö. Yhteiskunta- ja kulttuuri-tieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97210/GRADU-1432816589.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 21.3.2021].
- Esitutkintalaki 22.7.2011/805.
- Euroopan unionin perusoikeusvirasto (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA). 2015. Lapsiystävällinen oikeudenkäyttö – ammattilaisten näkemyksiä ja kokemuksia. Tiivistelmä. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_fi.pdf [viitattu 18.8.2020].
- Fore, H. H. 2019. An open letter to the world's children. WWW-dokumentti. 18.9.2019. Saatavissa: <https://www.unicef.org/child-rights-convention/open-letter-to-worlds-children> [viitattu 19.11.2020].

Haikara, P. 2018. Lastensuojelun edunvalvonnan koordinaatiomalli Kaakkois-Suomessa: tavoitteiden toteutumisen arviointia. Itä-Suomen yliopisto. Sosiaalityö. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/20617/urn_nbn_fi_uef-20181348.pdf?sequence=-1&isAllowed=y [viitattu 31.1.2021].
Hallintolaki 6.6.2003/434.

Happo, I. & Lehtelä, P-L. 2015. Osaamisen osoittaminen – praktista toimintaa ja syvällistä ajattelua. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 8. Verkkolehti. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201502191652> [viitattu 15.3.2020].

Heikkilä, M., Rantaeskola, S. & Suikkanen-Malin, T. 2018. Lapsen edunvalvonta lastensuojelu- ja rikosprosessissa. Tyrvää-Vammala-Sastamala: Warelia.

Heikkilä, M. 2018. Lapsen edunvalvonta rikosprosessissa ja lapsiystävällinen tandem-malli. *RIKU* 1, s. 34–35. Verkkolehti. Saatavissa: https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/1977_RIKU_1_18.pdf [viitattu 10.11.2019].

Heikkilä, M. 2019a. Lapsen edunvalvonnan tarpeen arviointi. Kaakkois-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus, Socom. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.socom.fi/wp-content/uploads/2019/10/Edunvalvonnan_tarpeen_arviointi_18_10_19.pdf [viitattu 10.11.2019].

Heikkilä, M. 2019b. Lapsen edunvalvojan hakeminen. Kaakkois-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus, Socom. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.socom.fi/wp-content/uploads/2019/10/Edunvalvojan_hakeminen_18_10_19.pdf [viitattu 18.8.2020].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi.

Holopainen, O., Lyytikäinen, T. & Niskanen, H. 2018. Selvittelevä haastattelu. Teoksessa Hyvärinen, S. & Pösö, T. (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. PS-Kustannus, s. 47–69.

Jyväskylän yliopiston Koppa. 2009. Aineiston analyysimenetelmät. Päivitetty 11.6.2009. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmät> [viitattu 12.11.2019].

Kaskinen, T., Kuittinen, O., Laitio, T., Rissanen, M., Silfverberg, O. & Tuomi, T. 2010. Superyksilöistä joukkovoimaan – mistä osaamispuheesta puhutaan ja pitäisi puhua. Demos Helsinki. EK:n Oivallus-hankkeen II esiselvitys. 14.6.2010. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2012/11/Superyksiloistajoukkovoimaan.pdf> [viitattu 14.2.2020].

Korkman, J. 2018. Lapsen haastattelu sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen näkökulmasta. Teoksessa Hyvärinen, S. & Pösö, T. (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. PS-Kustannus, s. 29–43.

Kuurojenliitto ry. s.a. Tietoa tulkkauksesta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kuurojenliitto.fi/tietoa-tulkkauksesta/> [viitattu 21.3.2021].

Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun keskusliitto ry. s.a. Lastensuojelu.info. Miten perhettä ensisijaisesti autetaan? WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/miten-perhetta-ensisijaisesti-autetaan/> [viitattu 14.9.2020].

Lehtonen, M. 2020. Erityisasiantuntija. Sähköinen haastattelu 23.8.2020. Valtiovarainministeriö.

Lehtonen, M. 2021. Erityisluokanopettaja. Sähköinen haastattelu 21.3.2021. Jämsän kaupunki.

Muukkonen, T. & Tulensalo, H. 2018. Tutustumalla lapsi tulee näkyväksi – pienen lapsen kokemusten kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa Hyvärinen, S. & Pösö, T. (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. PS-Kustannus, s. 131–144.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Mäenpää, N. 2019. Järjestelmä on rikki. Nepsy-lapsia syrjäytetään yhteiskunnasta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Blogi. Päivitetty 18.12.2019. Saatavissa: <https://dialogi.diak.fi/2019/12/18/jarjestelma-on-rikki-nepsy-lapsia-syrjaytetaan-yhteiskunnasta/> [viitattu 16.3.2021].

Niekka, I. 2010. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja monikulttuurisuus lastensuojelun perhehoidossa. Taimikko-projektin loppuraportti. Helsinki: Pesäpuu ry. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/03/taimikko_loppuraportti_2010.pdf [viitattu 16.3.2021.]

Niskala, S., Oranen, M., Piironen, H. & Sinko, P. 2011. Alkusanat: Lastensuojelun edunvalvonta lapsen oikeuksien turvaajana. Teoksessa Marjomaa, P. & Laakso, M. (toim.) Lastensuojelun edunvalvonta – lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevassa päätöksenteossa. Käsikirja lastensuojelun edunvalvonnasta. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 15, s. 5–7.

Papunet. 2019. OIVA. Kehitysvammaliitto ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://papunet.net/tietoa/oiva/> [viitattu 21.3.2021].

Papunet. 2020. Puhetta korvaava kommunikaatio eli AAC. Kehitysvammaliitto ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://papunet.net/tietoa/puhetta-korvaava-kommunikointi-eli-aac/> [viitattu 6.1.2021].

Pelastakaa Lapset ry. 2020. Lastensuojelun edunvalvojatoiminta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/lastensuojelun-edunvalvojatoiminta/> [viitattu 20.8.2020].

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 2015. Edunvalvonta lastensuojelu- ja rikosprosesseissa. Päivitetty 26.10.2015. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.sosiaalikallega.fi/menetelmat-ja-osaajat/lastensuojelun-edunvalvojat/edunvalvonta-lastensuojelu-ja-rikosprosesseissa/view> [viitattu 16.3.2021].

Porin kaupunki s.a. Lastensuojelun edunvalvonta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.pori.fi/sosiaali-ja-terveys/sosiaali-ja-perhepalvelut/maakunnalliset-lastensuojelun-valmennus-ja-1> [viitattu 13.11.2019].

Raami, A. 2016. Älykäs intuitio ja miten käytämme sitä. Helsinki: S&S.

Rämä, S. & Solje, T. 2015. Lastensuojelun edunvalvonta rikosprosessissa – koulutuksen mallinnus. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala, ylempi AMK. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/98740/Rama_Sari_Solje_Tuula.pdf?sequence=1 [viitattu 31.1.2021].

Rönkä, H. 2021. Viittomakielen tulkki. Sähköinen haastattelu 21.3.2021. Kymsote Tulkkauspalvelut.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV -menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/index.html> [viitattu 12.11.2019].

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Savolainen, H. 2019. Edunvalvojan työskentely lapsen kanssa. Kaakkois-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus, Socom. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.socom.fi/wp-content/uploads/2019/10/Edunvalvojan_tyoskentely_lapsen_kanssa.pdf [viitattu 19.8.2020].

Socom. 2016. Lapsen edunvalvonnan koordinaatio lastensuojelu- ja rikosasiassa. Kaakkois-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.socom.fi/lastensuojelunedunvalvonta/> [viitattu 10.11.2019].

Soikkeli, T. 2019. ”Edunvalvojalla on se aika sille lapselle” Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä lastensuojelun edunvalvojen roolista lapsen osallisuuden edistäjänä. Itä-Suomen yliopisto. Sosiaalityö. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/20326/urn_nbn_fi_uef-20190130.pdf?sequence=-1&isAllowed=y [viitattu 16.3.2021].

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettu laki 3.8.1994/734.

STM. 2010. ÄLÄ LYÖ LASTA! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkival-
lan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015. Sosiaali- ja terveysministeriö.
Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7. PDF-dokumentti. Saatavissa:
[https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/han-
dle/10024/72366/STM_Jul_1007_%ef%bf%bd%ef%bf%bd_ly%ef%bf%bd_ve
rkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72366/STM_Jul_1007_%ef%bf%bd%ef%bf%bd_ly%ef%bf%bd_ve_rkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y) [viitattu 6.1.2021].

Suikkanen-Malin, T. 2020. Yliopettaja. Sähköinen haastattelu 22.9.2020.
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.

Suomen Unicef. 2020. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? WWW-doku-
mentti. Saatavissa: [https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-o-
ikeuksien-sopimus/](https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/) [viitattu 19.11.2020].

The University of Sydney. s.a. What is Cultural Competence? WWW-doku-
mentti. Saatavissa: [https://www.sydney.edu.au/nccc/about-us/what-is-cultural-
competence.html](https://www.sydney.edu.au/nccc/about-us/what-is-cultural-competence.html) [viitattu 31.3.2021].

THL. 2019. Lastensuojelun käsikirja. Edunvalvojapankki. Terveyden ja hyvin-
voinnin laitos WWW-dokumentti. Päivitetty 31.12.2019. Saatavissa:
[https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-edunval-
vonta/edunvalvojapankki](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-edunvalvonta/edunvalvojapankki)
[viitattu 15.3.2021].

THL. 2019/2020. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun edunvalvonta. Ter-
veyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa:
[https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-edunval-
vonta](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-edunvalvonta) [viitattu 13.11.2019, 19.7.2020, 26.7.2020, 19.8.2020].

THL. 2020a. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojeluilmoitus. Terveyden ja hy-
vinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 4.1.2021. Saatavissa:
[https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-
lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoi-
tus#kuka%20voi%20tehdä%20ilmoituksen](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoi-tus#kuka%20voi%20tehdä%20ilmoituksen) [viitattu 19.7.2020].

THL. 2020b. Lastensuojelun käsikirja. Jälkihuolto. Terveyden ja hyvinvoinnin
laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: [https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasi-
kirja/tyoprosessi/jalkihuolto](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto) [viitattu 20.8.2020].

THL. 2020c. Lastensuojelun käsikirja. Kulttuurisensitiivinen työote. Terveyden
ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 19.3.2021. Saatavissa:
[https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hy-
via-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote](https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hy-
via-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote) [viitattu 6.1.2021].

THL. 2020d. Lastensuojelun käsikirja. Maahanmuuttajat lastensuojelun asiak-
kaina. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa:
[https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/maa-
hanmuuttajat-lastensuojelun-asiakkaina#otsikko6](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/maa-
hanmuuttajat-lastensuojelun-asiakkaina#otsikko6) [viitattu 6.1.2021].

THL. 2021. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun asiakassuunnitelma. Ter-
veyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 24.2.2021. Saata-
vissa: [https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-
asiakassuunnitelma](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-
asiakassuunnitelma) [viitattu 16.3.2021].

THL s.a. Lastensuojelun käsikirja. Asianosaisten kuuleminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-valmistelu-ja-paatoksenteko/asianosaisen-kuuleminen> [viitattu 16.3.2021].

Tikoteekki. 2021. OIVA-vuorovaikutusmalli. Kehitysvammaliitto ry:n Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki. PDF-dokumentti. Maaliskuu 2021. Saatavissa: https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/wp-content/uploads/sites/2/2021/03/OIVA_-_esite_EBP.pdf [viitattu 8.4.2021].

Todres, J. 2013. The Elephant in the Playroom. The U.S. Government's Role in Advancing Children's Rights. *Play Rights Magazine* 1(13), 1–11. Verkkolehti. Saatavissa: <http://ipaworld.org/wp-content/uploads/2014/10/USChildrensRightsTodres.pdf> [viitattu 19.11.2020].

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Toivonen, V-M. 2017. Lapsen oikeudet ja oikeusturva. Lastensuojeluasiat hallintotuomioistuimissa. Helsinki: Alma Talent.

Tulensalo, H. 2012. Edunvalvojan toiminta lapsen kanssa. Teoksessa Marjomaa, P. & Laakso, M. (toim.) Lastensuojelun edunvalvonta – lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevassa päätöksenteossa. Käsikirja lastensuojelun edunvalvonnasta. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 15. Helsinki: K-Print, s. 88–117.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. E-kirja. Saatavissa: www.kaakkuri.finna.fi [viitattu 16.3.2021].

United Nations Treaty Collection. 2020. Status of Treaties. Convention on the Rights of the Child. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=en [viitattu 19.11.2020].

Uppman, A. 2016. Lastensuojelun edunvalvonta. Lapsen osallisuuden ja kuuluksi tulemisen vahvistamisen välineenä lastensuojelussa. Tampereen yliopisto. Sosiaalityö. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100055/GRADU-1479130815.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 31.1.2021].

Vilkkä, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus. E-kirja. Saatavissa: www.kaakkuri.finna.fi [3.4.2021].

Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Webropol Oy. 2019. 3.0-käyttöopas. Versio 26.08.2019 JL. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://new.webropolsurveys.com/content/manuals/Manuaali_3.0.pdf [viitattu 15.3.2020].

Xamk. 2020. Lapsen edunvalvojan koulutus. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/avoimen-amkn-kurssit/lapsen-edunvalvojan-koulutus-3/> [viitattu 12.10.2020].

Yilmaz, R. 2021. Varhaiskasvatuksen opettaja. Sähköinen haastattelu 17.3.2021. Helsingin kaupunki.

Kysely – Lapsen edunvalvojan osaaminen

1. Sukupuoli

- mies
- nainen
- muu

2. Ikä

- alle 25 v.
- 26–35 v.
- 36–45 v.
- 46–55 v.
- 56–65 v.
- yli 65 v.

3. Maakunta

- Ahvenanmaa
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Satakunta
- Kanta-Häme
- Päijät-Häme
- Pirkanmaa
- Kymenlaakso
- Etelä-Karjala
- Pohjois-Karjala
- Etelä-Savo
- Pohjois-Savo
- Keski-Suomi
- Etelä-Pohjanmaa
- Pohjanmaa
- Keski-Pohjanmaa
- Pohjois-Pohjanmaa
- Kainuu
- Lappi

4. Taustakoulutus

- sosiaalityöntekijä
- sosionomi
- sosiaalikasvattaja/sosiaaliohjaaja
- yhteisöpedagogi
- lakimies
- muu, mikä

5. Lapsen edunvalvojan koulutus

- Olen käynyt, vuonna _____
- En ole käynyt

6. Missä kävit koulutuksen?

- Helsingin yliopisto/Pelastakaa lapset/Palmenia
- Lapin yliopisto

Kymenlaakson/Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Liite 2

7. Edunvalvontaprosessit, joita olet hoitanut

- lastensuojeluasiat
 rikosasiat
 sekä lastensuojelu- että rikosasiat
 en ole hoitanut kumpikaan

8. Kuinka monta edunvalvontaprosessia olet hoitanut?

- 0
 1–5
 6–10
 yli 10

9. Kuinka monta edunvalvontaprosessia ajattelet pystyväsi hoitamaan samanaikaisesti?

10. Mikä on ollut syynä siihen, ettet ole hoitanut edunvalvontaprosesseja koulutuksen jälkeen?

11. Millaista osaamista lastensuojeluasioiden edunvalvonta mielestäsi erityisesti vaatii edunvalvojalta?

12. Saitko lapsen edunvalvojan koulutukselta riittävästi osaamista lastensuojeluasioiden hoitamiseksi?

1 2 3 4 5
 Koen tarvitsevani lisää osaamista Koulutus antoi riittävästi osaamista

13. Saitko koulutukselta riittävästi osaamista hallinto-oikeuskäsittelyyn liittyen?

1 2 3 4 5
 Koen tarvitsevani lisää osaamista Koulutus antoi riittävästi osaamista

14. Millaista osaamista jäit koulutukselta kaipaamaan lastensuojeluasioihin liittyen?

15. Millaista osaamista rikosasian edunvalvonta mielestäsi erityisesti vaatii edunvalvojalta?

16. Saitko lapsen edunvalvojan koulutukselta riittävästi osaamista rikosasioiden hoitamiseksi?

1 2 3 4 5
 Koen tarvitsevani lisää koulutusta Koulutus antoi riittävästi osaamista

17. Saitko koulutukselta riittävästi osaamista oikeuskäsittelyyn liittyen?

1 2 3 4 5

Koen tarvitsevani lisää koulutusta Koulutus antoi riittävästi osaamista

18. Millaista osaamista jäit koulutukselta kaipaamaan rikosasioihin liittyen?

19. Millaisessa roolissa koet olevasi lapsen edunvalvojana?

20. Millaisena olet kokenut lasten kanssa työskentelyn hoitaessasi edunvalvojan tehtävääsi?

21. Mihin seuraavista kaipaat lisää osaamista?

- lasten kanssa työskentelyyn, millaista _____
- erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa työskentelyyn, millaista _____
- maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentelyyn, millaista _____
- muuhun, mihin, millaista tukea _____

22. Millaiset asiat ovat auttaneet sinua määrittelemään omaa toimintaasi edunvalvojana?

23. Mitä seuraavista käytät oman työskentelysi tueksi?

- työhjoajausta
- edunvalvojakoordinaattorin tukea
- vertaistapaamisia toisten edunvalvojien kanssa
- muuta, mitä _____
- en mitään, miksi _____

24. Toivoisitko edunvalvontaan liittyvää lisäkoulutusta?

- Kyllä, millaista _____
- En, miksi _____
- En osaa sanoa _____

25. Toiveita ja ehdotuksia koulutuksen järjestäjille esimerkiksi jatkokoulutuksesta
